

WASA DAGBLAD

Nr 13 Söndagen den 30 mars 2025

ISSN 2954-2448

Världens lyckligaste land - Finland

Och också i Vasa är man lycklig

Mikroplaster

Romarnas visdom lever kvar

Brändö kyrka

På radiovågorna i Tammerfors

WASA DAG- BLAD

Här finns vi:

vpress.ovh

47 sidor

Mikroplast: Det osynliga hotet som kryper under huden

De kallar det mikroplast. Små, osynliga partiklar av plast som tränger in överallt. I haven, i jorden, i maten vi äter. Och nu, enligt de senaste forskningsresultaten, även i våra kroppar. Det är som en tyst invasion, en smygande fiende som vi inte ens kan se.

Jag var på ett seminarium nyligen, ett sånt där ställe där forskare i vita rockar mumlar om nanoteknik och toxicitet. De visade bilder, diagram, siffror som fick en att tappa hakan. Vi pratar inte längre om plastpåsar som fastnar i valars magar. Det här är något annat, något mycket mer subtilt och mycket mer skrämmande.

Mikroplast är överallt. I vattnet vi dricker, i fisken vi äter, till och med i luften vi andas. Det är som ett osynligt nät som omsluter oss, tränger in i våra lungor, våra blodbanor, våra organ. Och ingen vet riktigt vad det gör med oss.

Forskarna har börjat ana. De pratar om celltoxicitet, oxidativ stress, inflammatoriska reaktioner. De pratar om hur dessa små partiklar kan störa vår tarmflora, vårt immunsystem, till och med vår hjärna. Och de pratar om de tiotusentals kemikalier som plasten innehåller, kemikalier som kan vara ännu farligare än själva plasten.

Jag tänker på det när jag går ut på gatan, när jag tar en klunk vatten, när jag äter en bit fisk. Jag tänker på mina barn, mina vänner, alla

människor som lever i denna tysta invasion. Vi är alla försökskaniner i ett storskaligt experiment, ett experiment som ingen av oss har bett om.

Men det finns hopp. Forskarna börjar förstå. De utvecklar nya metoder för att upptäcka och mäta mikroplaster. De letar efter sätt att bryta ner det, att stoppa det från att spridas. Och de börjar inse att vi inte kan lösa detta problem med en quick fix. Vi behöver en systemförändring, en omställning till en mer hållbar livsstil, en minskning av vår plastkonsumtion.

Det är en kamp, en kamp mot en osynlig fiende, en kamp för vår hälsa, för vår framtid.

Men vi är inte hjälplösa. Vi har kunskapen, vi har tekniken, vi har viljan. Vi måste

bara agera. Vi måste göra det nu, innan det är för sent.

Jag tänker på en scen från en gammal film, en scen där en ensam hjälte står upp mot en övermäktig fiende. Han vet att oddsen är emot honom, men han ger inte upp. Han kämpar, han slåss, han vägrar att ge vika.

Det är så vi måste vara. Vi måste vara hjältarna i vår egen berättelse. Vi måste stå upp mot mikroplasterna, mot denna osynliga fiende, och vi måste vinna.

Hans Björknäs

Photo Supplement

VAASA UNIVERSITY

Vasa universitet lockar studenter till Vasa – rekordmånga sökande lockades av framtidslöften

Vasa universitet har nått en rekordhög popularitet i vårens andra gemensamma ansökan, vilket förebådar en livlig framtid för studentstaden. Universitetet samlade hela 10 689 ansökningar, vilket tydligt visar att Vasa lockar framtidens talanger från hela Finland. Särskilt magisterprogrammets popularitet ökade markant, vilket visar på studenternas förtroende för den högklassiga utbildning som universitetet erbjuder.

”De ständigt växande antalen sökande år efter år visar på attraktionskraften i vår utbildning och att allt fler ser den utbildning som universitetet erbjuder som en värdefull investering i framtiden”,

säger Minna Martikainen, rektor för Vasa universitet.

De populäraste ansökningsmålen var programmen inom handelsvetenskaper och förvaltningsvetenskaper, särskilt magisterprogrammen i personalledning och marknadsföringsledning. Även magisterprogrammet i nationalekonomi lockade rekordmånga sökande. Kandidatprogrammen hamnade inte heller i skuggan, utan även de fick rekordmånga ansökningar.

Vasa universitet satsar starkt på studenternas framtid genom att erbjuda högklassiga projekt, forsknings- och innovationsorienterade studier samt rikligt med praktik- och

sommarjobbmöjligheter i regionens många exportföretag. Universitetet utbildar experter och ledare som kan svara på dagens och framtidens samhällsutmaningar.

”Vi undervisar i färdigheter som studenterna kan använda när de kommer ut i arbetslivet för att utveckla företagets och organisationernas verksamhet på ett ekonomiskt, socialt och miljömässigt ansvarsfullt sätt”, säger vicerektor Tanja Risikko.

Förutom den gemensamma ansökan sökte 148 studenter till examensstudier via öppna universitetsleden. Dessutom pågår ansökan till det nya engelskspråkiga

kandidatprogrammet i Business Administration fram till den 10 april. Detta internationellt inriktade program ger studenterna en bra grund för en internationell karriär.

Urvalsproven ordnas i maj-juni, och universitetet deltar i den nationella reformen av urvalsprov, som gör det möjligt att söka till flera utbildningsområden och flera universitet med ett enda prov. Vasa universitet ordnar urvalsproven i Vasa tillsammans med Åbo Akademi.

Vasa universitet har tydligt lyckats skapa en attraktiv utbildningsmiljö som lockar studenter från hela Finland. Det rekordhög antalet sökande visar tydligt att Vasa

NYHETER

MED EN TABLETT SÅ KAN DU LÄSA DEN HÄR TIDNINGEN VAR SOM HELST:

som här på Molpehällorna

universitet är en stark aktör inom högskoleområdet och en viktig faktor i regionens utveckling.

Källa: University of Vaasa

VASA

Vasaborna är lyckliga. Riktigt lyckliga!

Vasa har anledning att fira, för resultaten från stadens senaste lyckoundersökning är minst sagt strålande! Vasabornas lyckomedelvärde har stigit till rekordhög 74,7 poäng på en skala från 0 till 100. Detta är en fantastisk prestation som vittnar om vasabornas positiva livssyn och förmåga att njuta av vardagens små glädjeämnen.

Från mörka tider till en ljusare framtid

År 2022 var exceptionellt utmanande för vasaborna. Rysslands invasion av Ukraina orsakade en känsla av osäkerhet och ekonomisk osäkerhet, vilket återspeglades i lyckosiffrorna. Men nu, bara tre år senare, har vasaborna visat otrolig motståndskraft och

förmåga att hitta lyckan igen.

”Detta är ett viktigt bevis på vasabornas starka gemenskap och förmåga att klara av svårigheter”, säger en representant för staden. ”Vi är stolta över att vasaborna upplever att de lever ett lyckligt och tillfredsställande liv.”

Lyckans hemligheter avslöjas

Ett rekordstort antal vasabor, totalt 2 306 personer, svarade på undersökningen, vilket gör resultaten särskilt betydelsefulla. Undersökningen avslöjade flera nyckelfaktorer som bidrar till vasabornas lycka:

Den egna attityden är avgörande: Nästan hälften av de svarande anser att lycka till stor del är upp till en själv. Optimism bär frukt: Vasaborna ser ljus på framtiden, med fem gånger fler optimister än pessimister. Gemenskap och aktivitet ger glädje: Volontärarbete och motion är kopplade till en högre lyckonivå. De små stundernas kraft: Förmågan att hitta glädje i vardagens små saker är den viktigaste källan till lycka. Även om det finns lyckotjuvar anpassar sig människor

Undersökningen kartlade också ”lyckotjuvar”, det vill säga faktorer som minskar lyckan. De vanligaste var smärta och värk, överdriven känslighet, ekonomiska svårigheter och effektivitetspress. Men det är uppmuntrande att människor kan anpassa sig till sina problem. Lyckan minskar först när det finns fem eller fler tjuvar.

Vasa – en förebildsstad för lycka

Vasabornas lyckosiffror överensstämmer med emeritusprofessor Markku Ojanens andra studier, vilket bekräftar resul-

tatens tillförlitlighet. Vasa kan stolt kalla sig en förebildsstad för lycka, där invånarna vet att uppskatta livets goda sidor.

”Denna undersökning är ett värdefullt verktyg för oss att utveckla staden till en ännu bättre plats att leva på”, säger en representant för staden. ”Vi vill fortsätta att investera i våra invånares välbefinnande och skapa förutsättningar för ett lyckligt liv.”

SOMMARLOV

Sommarlovet borde börja vid midsommar och sluta i slutet av augusti – ekonomin skulle blomstra, men hur går det för barn och lärare?

Solen gassar i julihettan och Finland tystnar. Skolorna har varit stängda i en månad och familjer njuter av traditionella sommarlov. Men tänk om denna traditionella sommarlovsrytm skulle förändras? Tänk om skolornas sommarlov först skulle börja vid midsommar och fortsätta till slutet av augusti? En sådan förändring har väckt livlig debatt, och dess förespråkare lovar betydande ekonomiska fördelar.

Både turism- och restaurangföretag samt en stor del av medborgarna stöder en förflyttning av skolornas sommarlov. Enligt färskas undersökningar stöder så många som 57 procent av medborgarna förändringen när de får veta om dess positiva ekonomiska effekter. Av turismföretagen ser hela 75 procent förändringen som positiv. Enligt en undersökning från Haaga-Helia yrkeshögskola skulle en förflyttning av sommarlovet öka omsättningen inom turism- och restaurangbranschen med 336 miljoner euro per år och skapa tusentals nya jobb.

”Skolornas sommarlov är placerade annorlunda i Finland än i

andra europeiska länder. I övriga Europa är augusti den huvudsakliga semester månaden. I Finland slutar familjernas semestrar i praktiken när skolorna börjar i början av augusti”, säger MaRas vd Timo Lappi. Denna skillnad skapar utmaningar för turistnäringen, som lider av brist på inhemska kunder och arbetskraft i slutet av sommaren.

En förflyttning av sommarlov skulle inte bara vara en fördel för turistnäringen. Det skulle också medföra betydande fördelar för andra branscher, såsom jordbruk och partihandel. Dessutom skulle det skapa nya jobb, särskilt för ungdomar som söker sommarjobb. PAM:s ordförande Annika Rönni-Sällinen betonar att förändringen skulle kunna öka antalet fasta och året runt-jobb, vilket skulle vara positivt både för anställda och för regionernas ekonomi.

”Företagens uppskattningar av omsättnings- och sysselsättningstillväxten överraskade med sin storlek”, säger Rönni-Sällinen.

Men hur skulle förändringen påverka barn och lärare? En förflyttning av skolornas sommarlov skulle kräva förändringar i skolornas scheman och antagningsprov till utbildningsinstitutioner. Lärarnas ork och elevernas inläring skulle också kunna påverkas negativt om sommarlovet flyttades till senare. Dessutom måste man ta hänsyn till att vädret i augusti kan vara mer instabilt än i början av juni.

Enligt experter skulle en förflyttning av sommarlovet kräva en omfattande utredning som tar hänsyn till alla potentiella effekter. Regeringen bör inleda en grundlig undersökning där man hör både lärare, elever, föräldrar och representanter från turistnäringen. Endast på detta sätt kan man säkerställa att förändringen totalt sett skulle vara positiv.

Debatten om en förflyttning av sommarlovet har väckt starka känslor.

WÄRTSILÄ

Skottlands jättebatteri i drift: En milstolpe för förnybar energi

ett monumentalt steg i integrationen av förnybar energi har tagits i och med att Wärtsiläs banbrytande 200 MW/400 MWh batterilagringssystem, installerat vid Zenobés anläggning i Blackhillock, nu är fullt i drift. Denna anläggning, den största i sitt slag i Europa, markerar ett avgörande ögonblick i Storbritanniens resa mot ett koldioxidneutralt elnät och sätter en ny global standard för nätstabilitet.

Blackhillock-projektet, en nyckelkomponent i National Grid Electricity System Operators (NESO) Stability Pathfinder-program, är det första som levererar viktiga stabilitetstjänster, inklusive kortslutningsnivå och sann syntetisk tröghet, till Storbritanniens nationella elnät. Dessa tjänster är avgörande för att upprätthålla nätstabiliteten när traditionella kraftverk som drivs med fossila bränslen fasas ut, vilket säkerställer att det ökande beroendet av intermittenta förnybara källor som vind inte äventyrar krafttillförlitligheten.

”Våra batterier i Blackhillock är de första som använder avancerad kraftelektronik för att möjliggöra ett mycket högre upptag av förnybar kraft i nätet”, säger James Basden, grundare och chef för Zenobé. ”Detta minskar dramatiskt kostnaderna för konsumenterna och ökar tillförlitligheten. Zenobé är först med att leverera denna kapacitet i stor skala och vi hjälper Storbritannien att bli mer konkurrenskraftigt genom att öka tillgången på ren, prisvärd kraft.”

Det strategiska läget för Blackhillock-anläggningen gör det möjligt att effektivt integrera kraft från tre stora havsbaserade vindkraftsparker i Nordsjön, vilket effektivt minskar nätöverbelastning. Zenobé uppskattar att projektet kommer att spara konsumenterna över 170 miljoner pund under de kommande 15 åren och förhindra cirka 2,6 miljoner ton koldioxidutsläpp, vilket direkt bidrar till Storbritanniens mål om nettonollutsläpp till 2030.

Wärtsiläs Quantum-batterilagringssystem, tillsammans med den avancerade GEMS Digital Energy Platform, möjliggör fjärrövervakning och drift, optimering av energiflödet och deltagande på lukrativa elmarknader. ”Blackhillock sätter en ny standard och spelar en avgörande roll för att balansera nätet och stödja Storbritanniens väg mot 100 % förnybar energi”, säger Andrew Tang, Vice President för Wärtsilä Energy Storage & Optimisation.

För att ytterligare öka momentumet bygger Wärtsilä också ett 300

MW/600 MWh lagringssystem vid Zenobés Kilmarnock South-anläggning, som förväntas vara i drift i slutet av 2025, vilket ytterligare befäster Skottlands position som ledande inom storskalig energilagring.

Kommentar

Denna nyhet belyser en betydande förändring i hur vi hanterar integrationen av förnybar energi. Blackhillock-projektet är inte bara ett stort batteri; det är en demonstration av hur avancerad teknik kan lösa de inneboende utmaningarna med intermittenta förnybara källor. Användningen av syntetisk tröghet, en kritisk funktion, är en spelväxlare, eftersom den efterliknar den stabiliserande effekten av traditionella kraftverk och säkerställer nätstabilitet även med höga andelar vind- och solkraft.

De beräknade besparingarna för konsumenterna och den betydande minskningen av koldioxidutsläpp är övertygande argument för att investera i sådan infrastruktur. Dessutom understryker det faktum att detta är det första i sitt slag inom ramen för NESO:s Stability Pathfinder-program Storbritanniens engagemang för innovation inom nätstabilisering.

Den samtidiga utvecklingen av Kilmarnock South-projektet betonar ytterligare omfattningen av denna omvandling. I takt med att fler projekt som dessa tas i drift kan vi förvänta oss en mer tillförlitlig, prisvärd och hållbar energiframtid. Integrationen av avancerad programvara som Wärtsiläs GEMS är också en nyckelfaktor, som visar hur digitala lösningar är avgörande för att maximera värdet och effektiviteten av storskalig energilagring. Detta är mer än bara ett batteri; det är en viktig pusselbit i att bygga ett robust och motståndskraftigt ekosystem för förnybar energi.

Bild Wärtsilä

NYHETER

ARBETSLÖSHET

Oroande siffror för sysselsättningen i Österbotten

Den senaste sysselsättningsöversikten från Österbottens NTM-central för februari avslöjar en tudelad bild av regionens arbetsmarknad. Även om arbetslösheten fortfarande är den lägsta i Fastlandsfinland (7,6 %) är den övergripande bilden inte rosig. Antalet arbetslösa arbetssökande har ökat jämfört med året innan, och särskilt vissa regioner och åldersgrupper drabbas.

Regionala skillnader framträder tydligt

Det är värt att notera att ökningen av arbetslösheten inte har varit jämnt fördelad. Till exempel har arbetslösheten ökat markant i Jakobstadregionen, medan situationen i Sydösterbotten har varit stabil. Detta tyder på att regionala ekonomiska faktorer och näringsstrukturer har en betydande inverkan på sysselsättningssituationen.

Det är därför viktigt att lokala beslutsfattare och näringsliv har ett nära samarbete för att utveckla riktade lösningar för regionernas specifika behov. Åldersgrupper och utbildningsnivåer – utmaningar på många fronter

Särskilt oroande är ökningen av arbetslösheten bland unga (25–29 år) och äldre (60–64 år). Detta understryker behovet av att investera i stöd för ungas sysselsättning och främja äldres kvarvarande i arbetslivet. Det finns också skillnader mellan olika utbildningsnivåer, och ökningen av arbetslösheten bland specialister väcker frågor om matchningen mellan utbud och efterfrågan på kvalificerad arbetskraft.

Här framträder betydelsen av livslångt lärande. I en snabbt föränderlig arbetsvärld är det

viktigt att människor kan uppdatera sina färdigheter och svara på arbetsmarknadens behov. Sysselsättningsområdesreformen – möjlighet eller hot?

Sysselsättningsområdesreformen, som trädde i kraft i början av 2025 och innebär att de offentliga arbetskraftstjänsterna överförs till kommunerna, medför både möjligheter och utmaningar. Det blir intressant att se hur lokala aktörer lyckas svara på det nya ansvaret och utveckla effektiva sysselsättningstjänster.

Här betonas samarbetet mellan kommunerna och utbytet av bästa praxis. Det är viktigt att reformen leder till verkligt bättre resultat och inte orsakar administrativ förvirring. Minskningen av permitteringar – en ljusglimt i en dyster atmosfär?

Även om den övergripande bilden är oroande är minskningen av heltidspermitteringar ett positivt tecken. Det kan tyda på att företagen tror på framtiden och strävar efter att behålla kvalificerad arbetskraft.

Detta är viktigt, eftersom tillgången på kvalificerad arbetskraft är en central faktor för regionens livskraft. Sammantaget kräver sysselsättningssituationen i Österbotten noggrann övervakning och aktiva åtgärder. Det är viktigt att regionens aktörer samarbetar och utvecklar riktade lösningar för att svara på regionens specifika behov och främja sysselsättningen i alla åldersgrupper och utbildningsnivåer.

KONSTENS NATT

Konstens natt fyller staden i augusti – anmälan är nu öppen

Vaas älskade kulturfest, Konstens natt, tar återigen över stadens gator och torg den 14 augusti 2025. Anmälan

till evenemangets mångsidiga program är nu öppet, och man hoppas på bidrag från både musik, konst och olika föreningars och sällsamsaktiviteter. Anmälningstiden pågår till den 31 maj.

Konstens natt är känd för sin färgstarka och livliga atmosfär, och även i år utlovas den traditionella Konstnatts-karnevalen. Som ett nytt tillägg kommer Konstdalen att resa sig på Vasa torg och erbjuda en scen och utställningsplats för olika konstformer.

På Vasa stads webbplats finns separata anmälningsformulär för både musikframträdanden, andra framträdanden och karnevalen. Dansgrupper, föreningar och andra artister kan enkelt anmäla sig via webbformulären.

”Konstens natt är en gemensam fest för stadsborna, och vi hoppas på konst och kultur i dess olika former i programmet”, uppmantrar kulturproducent Geir Byrkjeland från Vasa stads kultur- och bibliotekstjänster.

Konstens natt har årligen lockat en stor skara deltagare och åskådare och har etablerat sig som en av höjdpunkterna under Vasas sommar. Evenemanget erbjuder ett unikt tillfälle för lokala konstnärer och föreningar att presentera sin verksamhet och föra konsten närmare stadsborna.

VASA STADSTEATER

En höst av hänförelse: Piaf och Forever Young intar Vasa Stadsteater

Vasa Stadsteater förbereder sig för en höst fylld av musik, känslor och hänförelse. Under teaterchef Seppo Väლისens ledning har den kommande säsongens tema valts till ”hänförelse”, vilket lovar publiken oförglömliga stunder av konst och underhållning. Här utlovas berättelser som fånglar, väcker tankar och visar världen i ett nytt ljus.

I september intar Romeo-scenen Pam Gems musikal ”Piaf – Jag ångrar ingenting”, som berättar den unika livshistorien om Édith Piaf, som steg från Paris gator till global berömmelse. Regisserad av Maiju Sallas, blandar produktionen fakta och fiktion och tar med Piafs mest kända låtar, som ”Non, je ne regrette rien” och ”La vie en rose”, till scenen. Sonja Halla-aho briljerar i huvudrollen, med musikalisk ledning av kapellmästare Sauli Perälä.

I slutet av oktober intar Erik Gedeons glada musikaliska komedi ”Forever Young” scenen. Regisserad av Pentti Kotkaniemi, transporterar pjäsen publiken till 2080-talet, där Vasa Stadsteater har förvandlats till ett skådespelarnas ålderdomshem. Förvänta dig humor, nostalgi och älskade hits från tidigare decennier, inklusive ”I Love Rock’n Roll” och ”Forever Young”. I rollistan

ingår Toni Ikola, Timo Luoma och nytillskottet Anni-Maija Koskinen.

”Den ’hänförelse’-tematiska säsongen erbjuder en mångfacetterad upplevelse, som utforskar hur hänförelse, förtrollning och berusning manifesterar sig i vår tid och samhälle”, förklarar teaterchef Seppo Välinen.

Vasa Stadsteater bjuder in alla att uppleva en säsong av hänförelse hösten 2025. Förbered dig på teaterupplevelser som lämnar ett bestående intryck och låter publiken känna livets hela spektrum.

EU

Henriksson driver på för EU-omfattande beredskapsguide – Finlands modell i Europas framkant!

Europaparlamentarikern Anna-Maja Henriksson (SFP) har tagit ett betydande initiativ som kan revolutionera Europeiska unionens krisförmåga. Tillsammans med sina kollegor har hon föreslagit att kommissionens ordförande Ursula von der Leyen ska utarbeta en EU-omfattande beredskapsguide. Detta projekt lyfter Finlands totalförsvarsmodell till en exemplariskt ställning i hela Europa!

”Det är fantastiskt att se hur Finlands långsiktiga arbete med medborgarnas beredskap får välförtjänt uppmärksamhet. Detta är ett bevis på att vår satsning på totalförsvaret har varit rätt och framsynt”, kommenterar Henriksson initiativet.

Henrikssons förslag bygger på president Sauli Niinistö's rapport, som betonar medborgarnas centrala roll i beredskapen. Detta är en utmärkt grund för EU:s beredskapsunionsstrategi, som syftar till att förbättra säkerheten för 450 miljoner européer.

”Detta initiativ är ett lysande exempel på hur vi tillsammans kan förbättra Europas säkerhet. Det är viktigt att varje medborgare känner sig som en del av ett gemensamt säkerhetsnätverk”, konstaterar Henriksson.

Finlands, Sveriges och Danmarks nationella beredskapsguider

fungerar som inspiration för hela Europa. I dessa länder erbjuds medborgarna redan praktiska riktlinjer för att förbereda sig för olika krissituationer.

”Europeiska kommissionen har nu ett unikt tillfälle att agera i en samordnande roll och se till att bästa praxis sprids överallt. Tillsammans är vi starkare!”, avslutar Henriksson.

Detta initiativ är ett viktigt steg mot ett säkrare och mer enat Europa. Finlands roll som föregångare är ovärderlig i denna process.

BILD: © European Union, 1998 – 2025

RESANDE

Viktigt att veta om du reser till USA: Nya könsmarkeringar och skärpta inresekrav

Resenärer till USA bör vara särskilt uppmärksamma på inresekraven, eftersom ett giltigt ESTA-resetillstånd eller visum inte automatiskt garanterar inresa i landet. Dessutom har USA infört nya restriktioner gällande könsmarkeringar, vilket kan påverka resenärers inresa avsevärt.

Skärpta inresekrav

Amerikanska myndigheter har skärpt inresekraven. Överskridande av tillåten vistelsetid eller felaktiga uppgifter om vistelsens syfte kan leda till gripande eller utvisning. Resenärer bör därför säkerställa att deras resa överensstämmer med det syfte som angavs i deras ESTA-ansökan eller visumansökan.

Nytt verkställande beslut om

könsmarkeringar

USA har utfärdat ett verkställande beslut (25 STATE 11402) den 24 februari 2025, vilket innebär att sökande av ESTA eller visum måste ange antingen ”man” eller ”kvinna” som kön i sin ansökan. Sökande måste ange det kön som fastställdes vid födelsen.

Detta nya beslut kan orsaka problem särskilt för transpersoner vars nuvarande kön i passet skiljer sig från det kön som fastställdes vid födelsen. Amerikanska myndigheter kan neka inresa om sökandens passkönsmarkering inte överensstämmer med det kön som fastställdes vid födelsen.

Svenska pass saknar X-markering

Svenska pass saknar könsmarkeringen X. Detta kan orsaka problem för dubbla medborgare som har ett pass med X-markering. De bör säkerställa inresekraven i förväg hos amerikanska myndigheter.

Rekommendationer för resenärer

Säkerställ inresekraven i förväg hos amerikanska myndigheter. Var särskilt noggrann med uppgifterna i din ESTA-ansökan eller visumansökan. Var beredd att lämna ytterligare information om syftet med din resa och dess varaktighet. Om ditt pass har en X-markering, kontakta den amerikanska ambassaden eller konsulatet före resan. Resenärer bör vara medvetna om dessa nya krav och säkerställa att de uppfyller alla inresekrav innan de reser till USA.

VECKANS KONSTUPPLEVELSE

Alexander Lauréus
4.1.1783, Turku
20.10.1823, Rooma, Italia
Colosseum, 1820

EVENEMANG

TIKANOJA

Utställningen som täcker den mäterliga natur- och porträttfotografen Eero Järnefelts (1863–1937) hela karriär visas fram till 25.5.2025 på Tikanojas konstmuseum – så det finns fortfarande gott om tid.

Järnefelt har anknytning till Vasas och med att hans far Alexander var landshövding i Vasalän 1888–1894. Alexander bodde på Strandgatan och familjen hyrde Tottesunds gård i Maxmo sommarna 1891–1892. Eero Järnefelts syster Aino gifte sig där med Jean Sibelius.

Utställningens kurator är Ateneums intendent Timo Huusko och utställningen på Tikanoja konstmuseum har producerats av Konstmuseet Ateneum / Finlands Nationalgalleri i samarbete med Vasas museer.

LILLA TEATERN, HELSINGFORS

Musikalen Katrinas ifall man inte hann se denna banbrytande musikal på Wasa Teater så går det bra att resa till Helsingfors och se den där:

Föreställningar:

- 5.4 kl 18.30
- 8.4 kl 18.30
- 9.4 kl 18.30
- 25.4 kl 18.30
- 26.4 kl 18.30
- 29.4 kl 18.30
- 30.4 kl 18.30
- 2.5 kl 18.30
- 3.5 kl 18.30

”Den unga Katrinas lockas av kärleken att flytta från Österbotten till Åland för att bli sjömanshustru. Trots att hon blir lämnad ensam, lyckas hon gång på gång med ren viljekraft kliva

över och besegra varje hinder som ödet ställer i hennes väg”.

<https://hkt.fi/esitykset/katrina/>

ATENEUM

När Ateneum öppnar dörrarna till utställningen Gränsöverskridarna den 7 mars 2025, bjuds besökarna in till en fascinerande resa genom tid och rum. För första gången samlas verk av de modiga kvinnor som, trots sin tids begränsningar, korsade geografiska och sociala gränser för att skapa konst.

Bland de framträdande namnen finns två konstnärer från Vasas – den djärva landskapsmålaren **Fanny Churberg** och den skickliga porträtt- och genremålaren **Alexandra Frosterus-Sältin**.

VASAS HUMORFESTIVAL 2025

2-4.4.2025

Arr. Finlandssvensk kulturutveckling

Vaasa-Vasa Baroque

Su / Sö 27.4 klo / kl. 17.00 Stadshusets festsal

Händel ja Roman Lontoosasa – Händel möter Roman i London

Kajsa Dahlbäck, sopraano / sopran

Drottningholms barockensemble (SWE)

<https://vaasabaroque.com/>

VASAS KÖRFESTIVAL XXXI

22-24.5.2025

Vasas Körfestival är ett internationellt storevenemang för körmusik. Sångarsångens glada och sociala avslutningsfest är öppen för alla körer.

MUSIKFESTSPELEN I ILMAJOKI

”STORA OFREDEN 1713-1721”

6-15.6.2025

”Denna mäktiga och aktuella opera tar hatets år och våra förfäders öden tillbaka till Kyrö älvs stränder.

Big Wrath är en skakande och närande berättelse om familjeband, moderskärlek, uthållighet och kraften i samarbete under en tid, när Rysslands brutala anfälls- krig mot Finland brände ner Österbotten till svart jord.” www.musiikkijuhlat.fi

NÄRPESTEATER

”Maskinisterna”, en pjäs om Bröderna Wickström och deras motorfabrik. med manus och regi av Erik Kiviniemi.

Urpremiär 28.6.25 klo 19

Andra föreställningar:

1.7 kl 19

3.7. kl 19

7.7. kl 19

8.7. klo 19

10.7 kl 19

13.7. kl 17

15.7. kl 19

16.7. kl 19

17.7. kl 19

19.7. kl 19

KASKÖ MUSIKSOMMAR

9-12.7.25

Festival för klassisk musik i Finlands minsta stad.

”Havets närhet, Kaskö stads historia, tvåspråkigheten, den vackra trähusmiljön”

Konstnärliga ledare Anna-mari och Samuli Peltonen

LOCHTEÅ KYRKOMUSIKFESTSPEL

22-27.7.25

Kyrkomusik från tusenåriga traditioner

www.kirkkomusiikkijuhlat.fi

MUSIKFESTSPELEN KORS- HOLM

23.7.–30.7.2025

Över hundra artister från hela världen samlas i slutet av juli för en vecka fylld av musik

och gemenskap.

I år firar Korsholmans musikkfestival sitt 43:e år med ett brett och mångsidigt program med temat ”Broar” och under- temat ”Resa tillsammans”.

Festivalen erbjuder allt från klassisk musik och tango till folkmusik, barnkonserter och – för allra första gången – balkansmusik

RITZ

25.7.25 kl 19

MARI PALO – TANGO

En av Finlands mest eftertraktade sopraner dyker ner i tangos värld.

Korsholm Music Festival

VASAS STADSHUS

27.7.25

CONCERT ROYAL

Amélie goes to Belgrad and friends

Korsholm Music Festival

KONSTENS NATT

14.8.2025

”Jag hoppas att vi ses igen på Konstens natt nästa år”

<https://www.vaasa.fi/koe-ja-nae/kulttuuria-vaasasa-ja-seudulla/taiteiden-yo/>

WASAS FUTURE FESTIVAL

11-16.8.2025

Wasa Future Festival 2026 kommer att äga rum mellan den 11 och 16 augusti.

MIKROPLASTER

Mikroplaster – ett osynligt hot mot miljö och hälsa

Mikroplaster fasta plastpartiklar mindre än fem millimeter i storlek, har under de senaste åren blivit ett betydande miljö- och hälsoproblem. THL:s seminarium den 25 mars 2025 gav en omfattande översikt över det aktuella läget inom mikroplastforskningen, och avslöjade samtidigt omfattningen och allvaret i detta komplexa problem. Informationen som presenterades på seminariet, i kombination med mina egna iakttagelser, ger en alarmerande bild av mikromuovens inverkan på vår miljö och eventuellt även vår hälsa.

Mikroplaster är fasta plastpartiklar som består av blandningar av funktionella tillsatser. De har upptäckts nästan överallt i miljön, från djuphav till höga berg. På grund av sin ringa storlek transporteras de lätt med vatten och luft och hamnar slutligen i näringskedjan. Seminariet betonade att mikromuovforskningen är tvärvetenskaplig och involverar forskare från bland annat teknisk fysik, miljö- och biovetenskaper, fotonik, farmaci, klinisk nutrition och till och med juridik. Denna tvärvetenskaplighet återspeglar mikroplasternas komplexitet och dess breda inverkan på olika områden av livet.

Den explosionsartade ökningen av forskningsvolymen under de senaste åren vittnar om mikroplasternas aktualitet och den växande oron bland forskare. Seminariet visade att antalet studier har tjugofaldigats på fem år i Finland. Denna utveckling är positiv, men understryker samtidigt behovet av enhetliga forskningsmetoder och jämförbara resultat. För närvarande finns upp till 17 olika metoder för identifiering av mikroplaster i bruk i Europa, vilket försvårar

jämförelsen av resultat och bildandet av en helhetsbild.

Ett av seminariets centrala teman var förekomsten av mikroplaster i vattendrag. I Finland har förekomsten av mikroplaster i ytvatten, sediment, sjöar, dagvatten, is och till och med fisk undersökts. Resultaten är oroande: mikroplaster har upptäckts i ungefär var fjärde undersökt fisk (fisk från sjön Kallavesi). Detta visar att mikroplaster redan är vitt spridd i finländska vattendrag och har blivit en del av näringskedjan.

Det har också misstänkts att tuggande av tuggummi kan resultera i mikroplaster i avföringen, och i spott.

Seminariet visade att vi får i oss en mängd mikroplaster som motsvarar ett bankkort i storlek varje vecka via maten. De långsiktiga hälsoeffekterna av detta är fortfarande till stor del okända, men de potentiella riskerna är oroande. Mikroplaster

har visat sig orsaka celltoxicitet, oxidativ stress, inflammatoriska reaktioner och till och med genotoxicitet. Dessutom kan de över 10 000 olika tillsatserna i plast utgöra ytterligare risker. Särskilt oroande är mikroplasternas potentiella interaktion med tarmens mikrobiota.

Tarmens mikrobiota är avgörande för immunsystemet och den allmänna hälsan. Mikroplasternas effekter på detta känsliga ekosystem är fortfarande till stor del okända, men forskning pågår. Dessutom har det observerats att nanoplaster kan passera blod-hjärnbarriären, vilket väcker oro för deras potentiella effekter på hjärnans funktion.

Min egen oro gäller särskilt mikroplasternas potentiella effekter på hjärt- och kärllhälsan. Även om ett direkt samband mellan mikroplaster och kranskärlssjukdomar ännu inte har påvisats, finns det flera mekanismer genom vilka mikroplaster potentiellt kan påverka

hjärt- och kärllhälsan. Till exempel kan den inflammatoriska reaktion som orsakas av mikroplaster främja ateroskleros, dvs. åderförkalkning. Dessutom kan kemikalierna i mikroplaster påverka blodtryck och blodkoagulation. Nanoplasternas förmåga att passera blod-hjärnbarriären väcker också frågor om deras potentiella effekter på regleringen av hjärtfunktionen.

Seminariet belyste flera utmaningar och möjligheter i kampen mot mikroplasterna. En viktig utmaning är människans oförmåga att leva helt "plastfritt" i dagens samhälle. Plast finns i nästan alla livets områden, och att helt ersätta den är en enorm utmaning. Ett annat stort bekymmer är mikroplasternas inträde i marken, vilket kan påverka den globala livsmedelsproduktionen.

Seminariet nämnde direktivet om engångsplast som ett exempel på att politiska beslut kan påverka spridningen av mikroplaster. Dessutom diskuterades möjligheten att använda plastnedbrytande mikrober för att bekämpa mikroplaster. Detta är ett lovande forskningsområde som kan ge nya lösningar på detta globala problem.

Sammanfattningsvis är mikroplaster ett allvarligt hot mot miljön och eventuellt även hälsan. Vi behöver mer forskning om effekterna av mikroplaster, enhetliga forskningsmetoder och effektiva åtgärder för att förhindra att mikroplaster kommer ut i miljön.

Det är också viktigt att öka medvetenheten om skadorna av mikroplaster och främja mer hållbara alternativ till plast. Och där har vi en lång väg att gå!

LATINSKA CITAT

Visst var romarna kloka!

Ja, det var de. Dessa citat, som används om inte dagligen så väldigt ofta, är alla skapade i det romerska imperiet.

Det romerska imperiet var en vagga för visdom och intellekt. Många av de ordspråk och citat som myntades under denna tid har överlevt århundradena och fortsätter att inspirera och ge oss insikter än idag. I denna artikel ska vi utforska några av de mest minnesvärda latinska citaten och deras betydelse.

Minnesvärda latinska citat

- *"Carpe diem"*
  - o Betydelse: Fånga dagen.
  - o Förklaring: Detta berömda citat av poeten Horatius uppmanar oss att ta vara på varje ögonblick och njuta av livet till fullo.
- *"Veni, vidi, vici"*
  - o Betydelse: Jag kom, jag såg, jag segrade.
  - o Förklaring: Dessa ord yttrades av Julius Caesar efter en snabb seger i krig. De symboliserar effektivitet och beslutsamhet.
- *"Alea iacta est"*
  - o Betydelse: Tärningen är kastad.
  - o Förklaring: Även detta citat kommer från Julius Caesar och sades när han korsade floden Rubicon med sin armé, och därmed startade ett inbördeskrig.
- *"Errare humanum est"*
  - o Betydelse: Att fela är mänskligt.
  - o Förklaring: Detta ordspråk påminner oss om att ingen är perfekt och att vi alla gör misstag.
- *"Dum spiro, spero"*
  - o Betydelse: Medan jag andas, hoppas jag.
  - o Förklaring: Detta

citat uttrycker en känsla av orubbligt hopp och uthållighet inför svårigheter.

- *"Ad astra per aspera"*
  - o Betydelse: Mot stjärnorna genom svårigheter.
  - o Förklaring: Detta citat, som ofta används som motto, betonar att framgång kräver ansträngning och att man måste övervinna hinder.
- *"Memento mori"*
  - o Betydelse: Kom ihåg att du ska dö.
  - o Förklaring: Detta citat är en påminnelse om livets förgänglighet och vikten av att leva i nuet.
- *"Si vis pacem, para bellum"*
  - o Betydelse: Om du vill ha fred, förbered dig på krig.
  - o Förklaring: Detta citat, som ofta tillskrivs Publius Flavius Vegetius Renatus, antyder att militär styrka kan vara nödvändig för att upprätthålla fred.

- *"O tempora, o mores!"*
  - o Betydelse: Vilka tider, vilka seder!
  - o Förklaring: Detta uttryck av Cicero används för att uttrycka oro eller missnöje med den rådande situationen.
- *"Festina lente"*
  - o Betydelse: Skynda långsamt.
  - o Förklaring: Detta citat, som tillskrivs kejsaren Augustus, uppmanar till ett balanserat tillvägagångssätt där man kombinerar snabbhet med noggrannhet.
- *"Vox populi, vox Dei"*
  - o Betydelse: Folkets röst, Guds röst.
  - o Förklaring: Detta citat uttrycker idén att den allmänna opinionen har en viss auktoritet eller giltighet.
- *"Amor vincit omnia"*
  - o Betydelse: Kärleken övervinner allt.
  - o Förklaring: Detta ci-

tat av Vergilius hyllar kärlekens kraft och dess förmåga att övervinna hinder.

- *"Audere est facere"*
  - o Betydelse: Att våga är att göra.
  - o Förklaring: Detta citat betonar vikten av att ta risker och agera för att uppnå sina mål.
- *"De gustibus non est disputandum"*
  - o Betydelse: Smaken är som baken, delad.
  - o Förklaring: Detta citat påminner oss om att smaken är subjektiv och att det är meningslöst att argumentera om den.

De latinska citaten ovan är bara ett litet urval av den visdom som det romerska imperiet har gett oss. Dessa ordspråk och citat fortsätter att vara relevanta än idag och ger oss värdefulla insikter om livet, kärleken, framgång och mycket mer.

INFEKTIONSSJUKDOMAR

TUBERKULOS

THL: Tuberkulos finns fortfarande – ökad internationell arbetskraft i Finland kräver framförhållning

Tuberkulos, en lungsjukdom som för bara några decennier sedan orsakade stor förödelse i Finland, är fortfarande en realitet. Även om sjukdomen har hållits väl under kontroll i Finland, är den fortfarande en av de vanligaste infektionssjukdomarna i världen. Enligt Världshälsoorganisationen (WHO) drabbades över 10 miljoner människor av tuberkulos år 2023, och sjukdomen krävde över en miljon människors liv.

Den var vanlig i Finland

Tuberkulos var länge en vanlig och fruktad sjukdom i Finland. Ännu före kriget drabbades tiotusentals människor av denna svårbehandlade och ofta dödliga sjukdom, som årligen skördade omkring 7 000 liv. Hygienförbättringar blev en del av vardagen – på tågagnarnas väggar satt skyltar med uppmaningen ”Spotta inte på golvet”, och andra åtgärder vidtogs för att minska smittspridningen. Det är tuberkulosen som har lärt finländarna hygien,

I de finska tallskogarna växte sanatorierna fram, byggda för att ge de sjuka vård och vila. Idag står många av dessa byggnader utan funktion – något vi med tacksamhet kan konstatera.

Det första lungssanatoriet i Finland grundades 1889 i Halila på Karelska näset. Under 1930-talet uppfördes tolv stora, kommunalt ägda sanatorier med sammanlagt 2 527

Kinkomaa ståtliga sanatorium i Muurame. Nu rivits.

bäddplatser.

Våra trakters sanatorier

I Vörå sanatorium fram till 1934, och i Jakobstad vårdades tuberkulospatienter på Östanlid sjukhus mellan 1941 och 1970. När tuberkulosen minskade, användes sjukhuset under en tid för andra lungsjukdomar, såsom astma. Kristinestad hade sitt Högåsen-sanatorium från 1925 till 1964.

Det storslagna sanatoriet i Kinkomaa, Muurame, nära Jyväskylä, stod färdigt 1930. Efter att verksamheten upphörde 1971 har byggnaden varit svår att hitta en ny funktion för – och denna vinter revs den slutligen. Det sista sanatorium som byggdes i Finland var Ålands Central-sanatorium.

Under kriget fick tuberkulospatienterna på sanatorier-

na göra en tragisk insats för fosterlandet – de skickades hem, där de ofta snart gick en säker död till mötes, medan sårade soldater tog över deras bäddplatser.

Men så kom genombrottet. Tre nya läkemedel – streptomycin, PAS och isoniazid – förändrade situationen på ett ögonblick. Med tiden tillkom ytterligare mediciner, och tuberkulosen blev i stort sett besegrad. En sjukdom som en gång satte skräck i befolkningen är idag för många människor ett minne blott, men borta är den inte. Inte helt.

I Finland rapporteras cirka 200 fall av tuberkulos varje år, och majoriteten av dessa fall förekommer hos patienter med utländsk bakgrund. Detta beror delvis på att tuberkulos är vanligare i många länder varifrån människor flyttar till Finland.

Den ökande internationella arbetskraften i Finland kräver att hälso- och sjukvården är beredd på tidig identifiering och effektiv behandling av tuberkulos.

Tuberkulos – en lömsk sjukdom

Tuberkulos sprids via luftvägarna, och infektion kräver vanligtvis långvarig eller upprepade exponering. Sjukdomen kan förbli i en latent form och aktiveras först flera år efter infektion. Detta gör det utmanande att identifiera sjukdomen, eftersom symptomen kan vara vaga eller helt frånvarande.

”Den typiska tuberkulospatienten i Finland är antingen en äldre finländskfödd person som fick infektionen i ungdomen, eller en ung eller arbetsför invandrare”, säger Hanna Soini, ledande expert vid THL.

Barn på sanatorium på 30-talet. Foto: Finlands fotografiska museum/Wikimedia Commons.

Framförhållning och effektiv behandling är avgörande

Tuberkulos är en allmänfarlig smittsam sjukdom, vars behandling och kontrollåtgärder regleras av lagen om smittsamma sjukdomar. Sjukdomen behandlas med en kombination av flera läkemedel, och behandlingen varar i flera månader. Undersökningar och behandling av tuberkulos är kostnadsfria för de som undersöks och de som insjuknat.

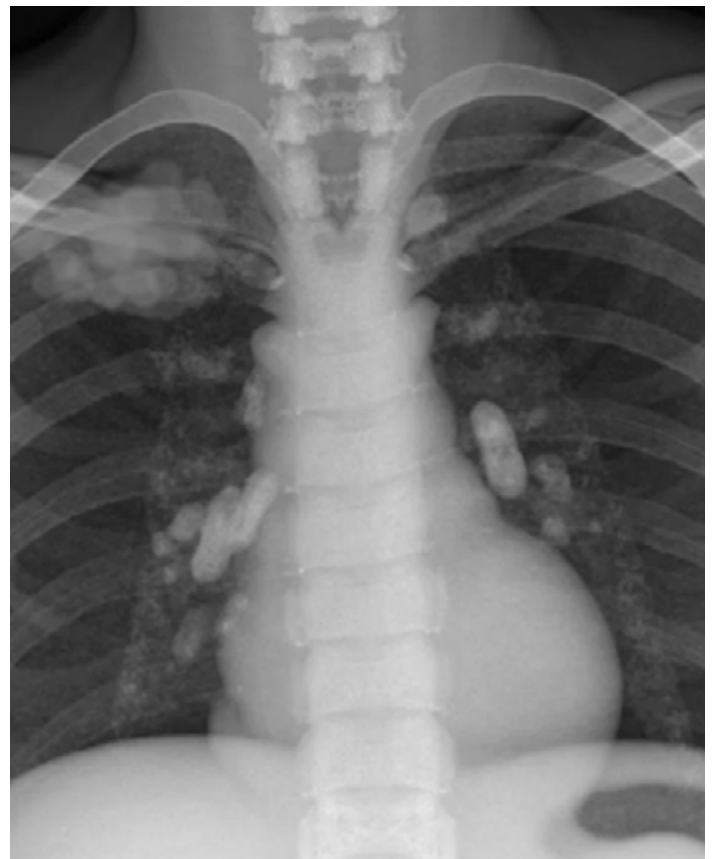
För att förhindra spridningen av tuberkulos i Finland är det viktigt att hälso- och sjukvården identifierar sjukdomen i ett tidigt skede och inleder effektiv behandling. Det är särskilt viktigt att uppmärksamma riskgrupper, såsom invandrare och personer

som har varit i kontakt med någon som lider av tuberkulos.

Internationellt samarbete är viktigt

Bekämpningen av tuberkulos kräver internationellt samarbete, eftersom sjukdomen inte känner några gränser. Finland måste vara en aktiv aktör i det internationella arbetet mot tuberkulos för att få sjukdomen under kontroll globalt.

Även om tuberkulos är en sällsynt sjukdom i Finland, är dess existens fortfarande en påminnelse om att infektionssjukdomar inte har försvunnit. Den ökande internationella arbetskraften i Finland kräver att hälso- och sjukvården är beredd på tidig identifiering och effektiv behandling av tuberkulos.

Tuberkulos i lungans högra övre lob i en lungbild

PÅSKLÄSNING

Alexandra Theodora Frosterus-Såltin: Brändö kyrka i Vasa har två av hennes tavlor

Brändö kyrka ritades av arkitekt A. W. av Stenfors och färdigtälldes år 1910. Kyrkobygget möjliggjordes tack vare medel donerade från Gustaf Duvaldts gåvofond och kallades bönerummet Betania.

Kyrkofullmäktige i Vasa behandlade altartavlan i Brändö kyrka i november 1910. Vasa-Posten den 26.11.1910 relaterar den förda diskussionen:

”Angående anskaffandet af en altartafla till Brändö bönehus, anmälde ordföranden, att artisten doktorinnan Alexandra Sålting erbjudit sig att måla en sådan utan ersättning, om församlingen wore willig att bekosta ma-

terialen. I kollekt för detta ändamål hade redan uppburits 303 mk och wore dessa disponibla. Anbudet mottogs med tacksamhet. Pastor O. Ahlström föreslog tillsättandet af en kommitté, som ägde understöda artisten i praktiska frågor. Förslaget godkändes och till medlemmar i denna kommitté waldes: pastor Ahlström, d:r Rosendahl och arkitekt Stenfors.

Pastor Ahlström delgaf de närvarande att artisten som ämne tänkt sig Kristus hos sykonen i Betania, „Maria wid Jesu fötter”, emedan bönehuset kallades Betania och den första text, som därstädes förkunna-

des, just behandlade det ämnet.

Fullmäktige beslöto att församlingens tacksamhet för den storartade gåfwan skulle antecknas till protokollet.”

Altartavlan ”Kristus i Betania” målades alltså av Alexandra Frosterius-Såltin år 1912 och detta var en av de sista altartavlorna hon målade. . Frosterius-Såltin bodde då i Vasa och hon erbjöd sig att måla tavlan utan ersättning, så länge församlingen bekostade materialen. Eftersom Brändö kyrka från början hette Betania, så ansåg beställarna och konstnären att ett lämpligt motiv för altartavlan kunde vara ”Kristus i Betania”. Detta motiv

En pensionär som fyllde 90 år beslöt sig för att som födelsedagspresent donera en konsert till alla Vasa-bor. Och en konsert blev det, en välbesökt sådan i mars 2024. Kyrkan var alldeles fylld av besökare. Vasa-kören LauluLiisat var en av dem som svarade för musiken under konserten.

har veterligen inte använts någon annanstans av denna konstnär. .

Färgerna rött, blått och grönt framträder som rena och ljusa färger i altartavlan. Färgen appliceras tunt och tyget syns på sina ställen. Jesus besöker Maria och Marta och stämningen är rätt så känslig. Kyrkoarkitekten Stenfors ritade nygotiska ljusa ekramar till altartavlan.

Glasmålningarna i kyrksalen är gjorda av konstnären Lennart Segerstråhle, Alexandras brorsdotters son. Den konstnärliga färdigheten och intresset för kyrkokonst gick i släkten. . Fönstren av målat glas stod färdiga 1929,

sex stycken på vardera långsidan. Sedd från altaret, till vänster finns Gamla testamentets ämnen och Jesu födelse och dop. På den motsatta väggen skildras Jesu liv och lära. Varje motiv består av en huvudbild och ett lågt nedre fönster, där den övre delens tema förvandlas till en ornamentalt komposition.

På altarets sidor finns också två motivgrupper med sex fönster var, färdigställda år 1938. På vänster sida av altaret finns Getsemane-motivet och till höger Jesu död, begravning och uppståndelse.

Men åter till Alexandra Frosterus-Såltin. Altartavlan är nämli-

gen inte hennes enda konstverk i Brändö kyrka. Det finns en tavla till.

År 1908 hade nämligen den Kristliga föreningen för unga kvinnor haft årsmöte i Vasa. Alexandra donerade en teckning med motivet "De visa jungfrurna" som föreningen hade på fondväggen under årsmötet. Några år senare målade Alexandra, som var medlem i denna förening, en oljemålning med liknande motiv, men i den tavlan finns endast en jungfru, så tavlan kanske kan kallas "Den visa jungfrun". Också denna tavla skänkte hon till K.F.U.K. Via olika öden är denna tavla nu i

Ett collage som visar Brändö kyrka

Kristus i Betania, altartavlans centrala motiv

Vasa-församlingarnas egendom och finns placerad i övre våningen av Brändö kyrka.

Källa: Vasa Svenska Församling

1907 fyllde Alexandra 70 år

Den 6 december 1907 fyllde Alexandra 70 år. 70 år var på den tiden en hög ålder. Hon uppmärksammades i Vasabladet med en lång artikel, där det hävdades att hon var Finlands främsta målarinna:

”Sjuttio år fyller i morgon Finlands främsta målarinna, doktorinnan Alexandra Sältin, född Frosterus.

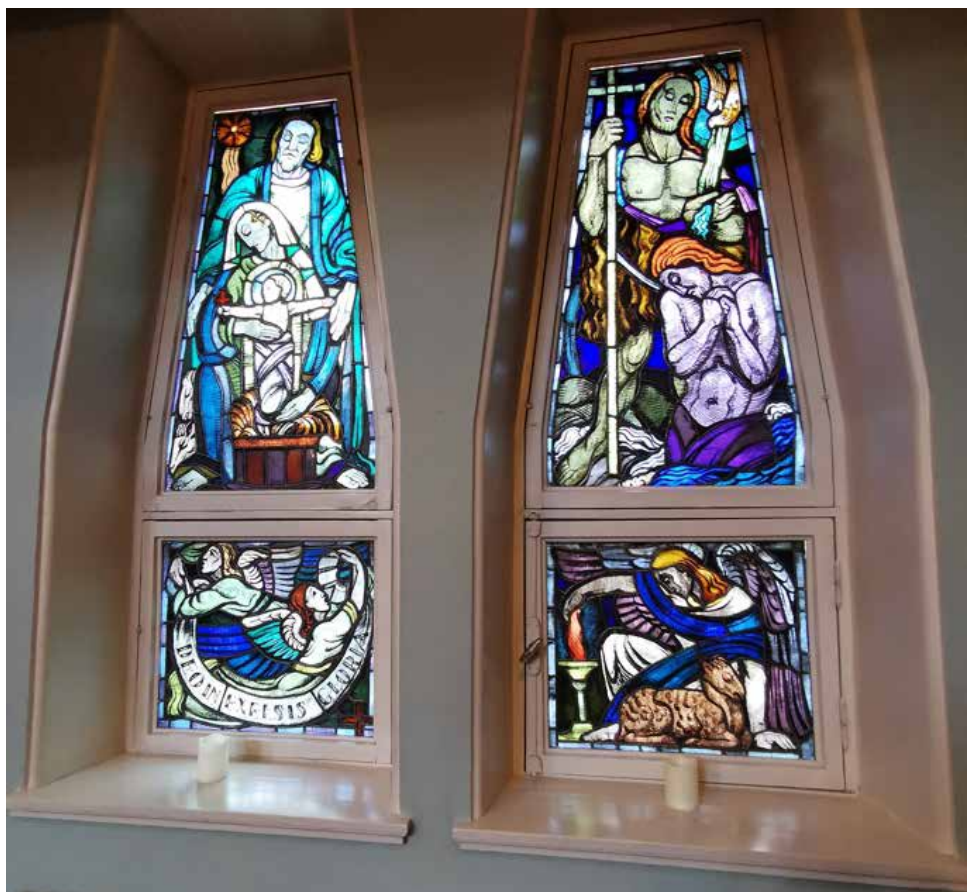
Konstnärinnans kända anspråkslöshet tillåter så sällan hennes namn att framkomma inför offentligheten, men må det emellertid tillåtas oss att med anledning af 70-årsdagen bryta emot hennes önskan i detta afseende. Vi anse det som en kär plikt att på detta sätt frambära vår hyllning och vårt tack till konstnärinnan för det betydelsefulla arbete hon utfört på konstens heliga område.

Då doktorinnan Sältin af skäl, som tidigare framhållits, särskildt för den yngre generationen icke torde vara synnerligen allmänt bekant, vilja vi här nedan meddela några kortare biografiska uppgifter.

Doktorinnan Sältin föddes den 6 december 1837 i Ingå. Hennes fader var professorn, sedermera kyrkoherden i Mustasaari Benjamin Frosterus. Redan vid 20 års ålder väckte hon vid Konstföreningens utställning i Helsingfors så stora förhoppningar, att föreningen i särskild skrifvelse för henne uttryckte sin stora tillfredsställelse med

Den visa jungfrun i Brändö kyrka

Gllasmålningarna är gjorda av Alexandra Frosterus' brorsdotters son, Lennart Segerstråle

hennes framsteg. Sin egentliga utbildning erhöill hon åren 1857—63 i Tyskland, Frankrike och Österrike, där hon bedref studier för dåtidens förnämsta mästare. År 1866 ingick konstnärinnan äktenskap med lasarettsoch stadsläkaren i Wasa, Fredrik Viktor Sältin. Efter sin makes död 1873 öfwerflyttade hon till Åbo, därtill uppmanad af Zachris Topelius och Johan Wilhelm Snellman, som hwardera mycket warmt intresserade sig för hennes konststräfwanden, och skaffade henne plats som lärarinna wid Konstföreningens skola i Åbo. Under sin verksamhet här företog hon ytterligare studieresor till kontinenten. År 1889 öfwerflyttade hon till Helsingfors och 1900 till Wasa, där hon sedan dess varit bosatt jämte en son, magister Torsten Sältin.

Fru S. gjorde sig under sin tidigare period mest bemärkt som genremålarinna och hennes förtjusande taflor med ämnen förnämligast från hemmet och barnawärlden wäckte ode-lad beundran. Från denna tid må nämnas: Ett barns likfärd, Moder wid sitt sofwane barns bädd, Små sorger, Den lilla kwastgossen m. fl. Flere af hennes taflor finnas i Ateneum och i enskilda hem, så t. ex. i Runebergs hem i Borgå.

Från slutet af 1870-talet har konstnärinnan hufwudsakligast ägnat sig åt det heliga måleriet och har från hennes hand utgått ett 40-tal aitartaflor, hwilka pryda lika många kyrkor i vårt land, förnämligast på landsorten. Konstnärinnans sällsynt ädla wäsen och hennes warma religiösa känsla gå igen i dessa altartaflor, hwilka äro så obeskrifligt tilldragande, uttrycksfulla och utmärk-

Qvistgossen, en tavla beställd av J. L. Runeberg. Tavlan kan beses på Runebergsmuseet i Borgå. Alexandra målade två tavlor med detta motiv. Den andra tavlan finns på Österbottens museum. Och pojken? Han heter enligt sägnen Isak och är hemma från Vörå.

"Små sorger" ja "Mamman vid barnets bädd"

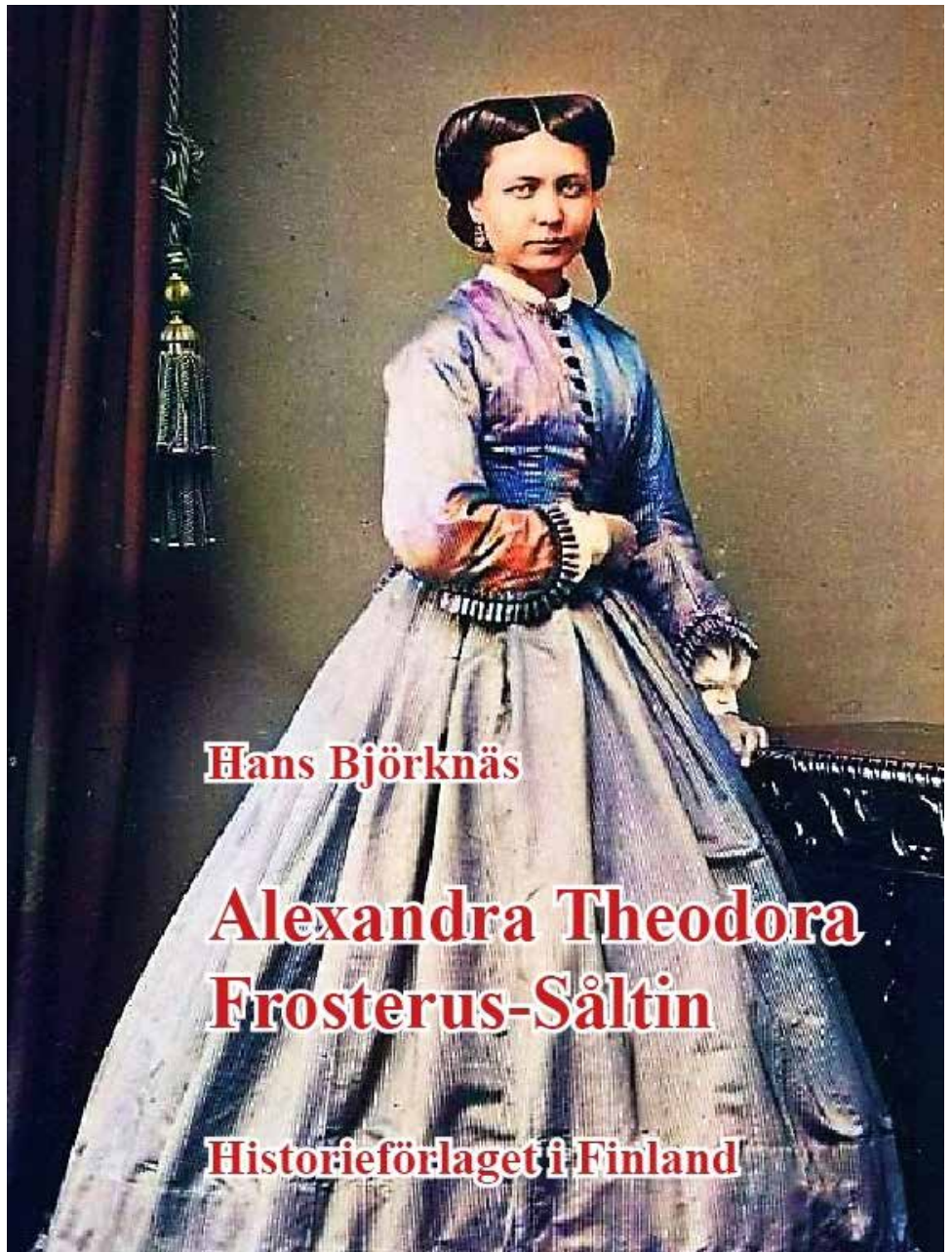

ta genom de allra wackraste och klaraste färger. „Jag betraktar en altartafla af doktorinnan Sältin hellre än något annat konstwerk af en nutida norsk eller svensk målare”, har en känd norsk estetiker yttrat — och däri torde enhwar instämma, som warit i tillfälle att se någon af hennes taflor. Beklagligt blott att dessa tillfällen äro så sällsynta.

De ämnen fru S. upptagit äro: Kommen till mig (Karislojo, Kristina, Mustiala, Kerimäki, Koskis, Oriwesi, Sahalaks, Muurla, S:t Andreae). Kristi himmelsfärd (Sakkola, Hiitola, Malaks, Brändö, Pungalaitio, Willmanstrand), Kristi förklaring (Sund, Angelniemi, Idensalmi, Nykarleby, Tammerfors, Nyslott), Kristus och Maria Magdalena (Tawastehus, Walkeala, Wirdois, samt en dubbeltafla i Ilmola), Kristus i Getsemane (Seinäjäki, Humppila, Willmanstrands dragonkyrka), Jesus wälsignar barnen (Kauhawa, Lappo, Finnby), Kristus och kananeiska kvinnan (Harjawalta, Messuby), Kristus och synderskan (Kronoborg, Tawastehus fängelse), Kristi uppståndelse (Eura, Padasjoki), Kristus på korset (Bjärnå), Kristus stillar stormen (Jomala). De två sista taflorna ha målats till Gamlakarleby landsförsamling och Jeppo, den senare en skänk af i Transwaal wistande landsmän.

Swårt har man att tro att doktorinnan Sältin är 70 år. Den fulkomligaste hälsa, arbetskraft och werksamhet brukar sällan finnas wid 70 år, men hos henne finnes allt detta och många wackra altartaflor kunna wi under sådana förhållanden ännu wänta från hennes hand.

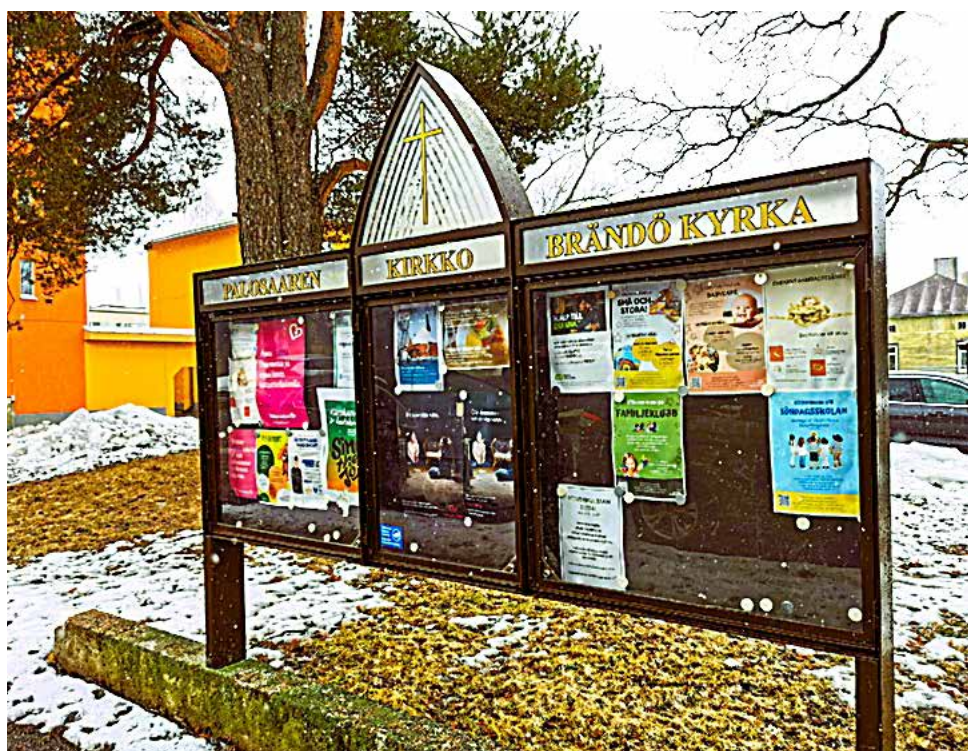
För närwarande är konstnärinnan sysselsatt med en tafla för

Hans Björknäs

**Alexandra Theodora
Frosterus-Sältin**

Historieförlaget i Finland

Sysmä kyrka; motivet är „Kristus i Getsemane”. Taflan är en donation till nämnda församling och antogs fru Sältins projekt bland 25 täflande.

Konstnärinnans lifsgärning är stor och wacker och den känsla af tillfredsställelse öfwer att hafwa åstadkommit någonting waraktigt här i lifwet, något som består längre än till döden, hwilken känsla wäl utgör en åldrings största glädje, wilja wi tillönska henne i fullaste mått. Wi fram-bära till doktorinnan Sältin våra och vårt samhälles hjärtligaste lyckönskningar till 70:årsdagen.”

**Alexandra Theodora
Frosterus-Sältin
1837-1916**

EKONOMI

Betala mer, få mindre: "Shrinkflation" och "Cheapflation" i inflationens tidevarv

Inflationen tömmer plånböckerna vid kassan, men konsumenter står inför en dubbel smäll: fenomenet "shrinkflation" och dess mer smygande kusin "cheapflation".

Shrinkflation: En välkänd fiende

Shrinkflation, en sammanslagning av orden "shrink" (krympa) och "inflation" (inflation), är en väl dokumenterad praxis där tillverkare subtilt minskar kvantiteten av en produkt samtidigt som de behåller eller till och med höjer priset. Det innebär i praktiken att du betalar mer för mindre av samma produkt.

Exempelvis kan din favoritchokladkaka ha krympt något i storlek, eller din flingpaket kan numera innehålla några färre flingor. Även om förändringen kan verka obetydlig vid en första anblick, kan den ackumuleras till betydande summor över tid, särskilt för budgetmedvetna konsumenter.

Cheapflation: En listig strategi

Cheapflation tar den här strategin ett steg längre. Här minskar tillverkarna inte bara kvantiteten utan justerar även själva receptet, och ersätter ingredienser av högre kvalitet med billigare alternativ. Detta kan gå obemärkt förbi konsumenter som enbart förlitar sig på varumärkeskännedom.

Foodwatch, en belgisk konsumentskyddsorganisation, avslöjade nyligen denna praxis. De identifierade fall där produkter som surimi-stic-

kor innehöll mindre fisk, majonnäs hade en lägre äggulek² (hållning = innehåll) och choklad innehöll mindre kakao. Oroväckande nog sammanföll dessa förändringar ofta med prishöjningar, vilket ledde till att konsumenter kände sig dubbel lurade.

Tillverkarnas försvar

Tillverkare hänvisar ofta till stigande råvarukostnader som en motivering för dessa metoder. Inflationen sätter visserligen press på produktionen, men kritiker menar att bristen på transparens kring receptändringar och prishöjningar är oacceptabel.

Kampen för rättvisa

Foodwatches undersökning understryker behovet av ökad transparens från tillverkarna. Konsumenter förtjänar att veta exakt vad de betalar för, särskilt när de står inför stigande matpriser. Till-

synsmyndigheter har också en roll att spela för att säkerställa rättvisa metoder och skydda konsumenters rättigheter.

Vad kan du göra?

Bli en etikettdetektiv: Läs ingredienslistor noggrant och jämför produktstorlekar och priser mellan olika märken.

Välj budgetmärken: Du kan bli förvånad över kvaliteten på butikens egna märkesvaror.

Storhandla: Om du har lagringsutrymme kan det ge bättre värde för pengarna att köpa basvaror i större mängder.

Förespråka transparens: Stöd organisationer som Foodwatch som främjar konsumenters rättigheter och kämpar för rättvisa metoder. Genom att hålla oss informerade och göra välgrundade val kan vi navigera inflationens komplexiteter och se till att vi får valuta för pengarna.

UTSTÄLLNING

Intressant radio-utställning i Vapriikki, Tammerfors

Bilden visar en 15-watts FM-sändare som användes för att sända piratkopierade sändningar i Tammerfors på 89-talet

Commodore, den första "varmans"-dator i Finland

"På radiovågens krön – Från kristallmaskin till podcast" öppnar upp den finländska radiohistorien från 1920-talet till idag

Tammerfors Vapriikki-museum öppnar en fascinerande utställning som gör en djupdykning i den finska radiohistoriens rötter. "På toppen av radiovågen – Från kristallmaskin till podcast" tar besökaren med på en förtrollande resa till radions mångfacetterade historia. Utställningen fördjupar sig i vad som har gjort radion förtrollande för kreatörer, lyssnare och entusiaster i årtionden, och varför denna magiska apparat har behållit sin position i internets och den digitala kommunikationens tidsålder.

Även om radio i dagens mediesystem kan verka som ett övergående format, är det fortfarande ett globalt betydelsefullt kommunikationsmedel. Internetuppkoppling, mobilnät, elektricitet och tillgång till digital information finns inte överallt i världen. Radion visar sig också vara en värdefull kommunikationskanal i krisituationer, eftersom dess nät är konstruerat för att tåla längre strömavbrott jämfört med till exempel mobiltelefonnät.

I synnerhet radioamatörer framstår som kritiska pelare för kommunikation och kommunikation i krisituationer. Utställningen bjuder in besökaren att fundera över vilken magi en apparat som gömmer sig i radion lyckas skapa, från vardagligt lyssnande till nödvändiga kriskopplingar. Denna unika utställning erbjuder en möjlighet att fördjupa sig i radions historia och förstå dess fortsatta betydelse som ett mångsidigt och hållbart kommunikationsmedel.

Radloaallon harjalla - Riding The Radio Waves

Radloaallon harjalla kertoo radion satavuotisen, vaiherikkaan tarinan Suomessa 1920-luvulta nykypäivään. Mikä radiossa on viehättänyt ja viehättää yhä ohjelmien tekijöitä, radioharrastajia ja etenkin kuuntelijoita – ja miksi arkipäiväiseksi muuttunut radio pitää edelleen pintansa internetin ja digitaalisen viestinnän maailmassa?

Riding the Radio Waves shares the eventful history of radio in Finland, spanning a hundred years from the 1920s to the present day. What is it about radio that has fascinated and continues to fascinate broadcasters,

radio

COOPERA 5157 W ja 5237 P
verkko- tai paristokone
Korkeatasoinen osastofoniat-
kotiin radio

CELESTON VAGABOND
kätösä säätöradio
Paristo-, verkko- tai yhdistetty
malli

CELESTON JUNIOR
Pienikokoinen, suikea
säätövirtakone

**TUO KOTEIHINNE UUTISIA
LÄHELTÄ JA KAUKAA**

nyk. kääntäjä: 12

LYCKA

LYCKA

Lyckans geografi – en kåseri om Finland och Vasa

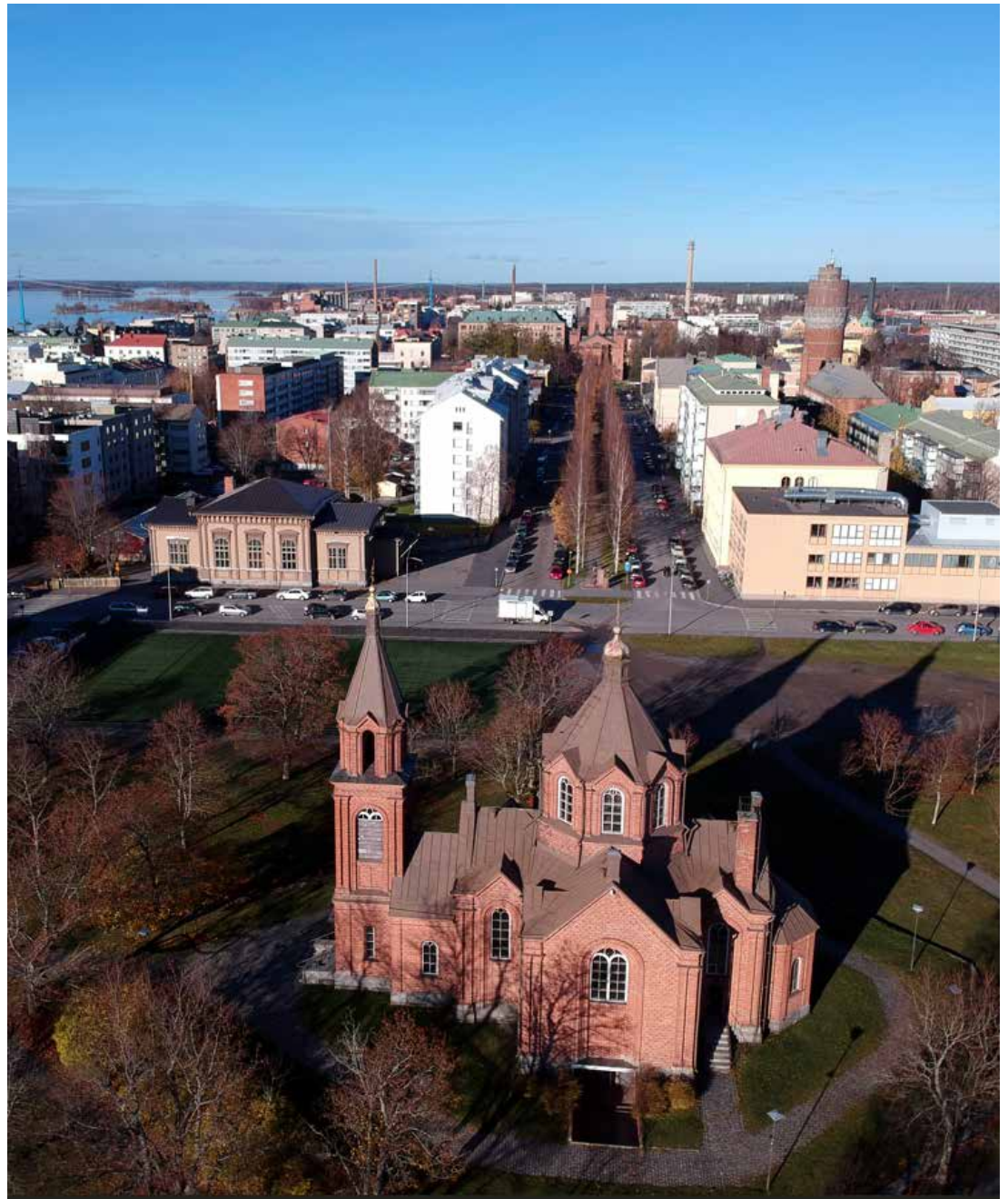
Atta år i rad! Det är som en olympisk guldmedalj i maraton, fast i lycka. Finland, detta nordliga land med sina tusen sjöar och ännu fler myggor, har återigen krönt till världens lyckligaste land. World Happiness Report 2025 är här, och Finland tronar återigen på toppen.

Man kan ju undra, vad är det i det finska vattnet? Eller är det kanske den friska luften, de långa sommarkvällarna, eller den lakritsdoftande bastun? Eller kanske, bara kanske, är det den där tystlåtna, men ändå så varma, finska folksjälen?

När man tittar på listan, så ser man ett tydligt mönster. Norden dominerar, med Danmark, Island och Sverige hack i häl. Sedan kommer Nederländerna och Costa Rica som en exotisk överraskning. Men i botten av listan hittar vi länder som Malawi, Libanon, Sierra Leone och sist men inte minst, Afghanistan.

Kontrasterna är slående. Från det trygga och välmående Finland till de krigshärjade och fattiga länderna i botten. Det får en att fundera på vad lycka egentligen är. Är det materiell rikedom, eller är det något annat? Något mer immateriellt, som trygghet, gemenskap och tillit?

Och så har vi Vasa, staden som sägs vara Finlands lyckligaste. Om Finland är världens lyckligaste land, då måste väl Vasa vara världens lyckligaste stad? Jag ser framför mig lyckliga vasabor som promenerar längs strandpromenaden, äter glass och skrattar i kapp med mäsarna. Eller kanske sitter de tysta i en park, njuter av solen och

känner en inre frid som bara en vasabo kan känna.

De som inte varit i Vasa känner säkert en stark längtan att i något skede kunna besöka denna lyckliga stad. De vill se med egna ögon detta lyckans Mecka. De vill andas in den lyckliga luften, smaka på det lyckliga vattnet och kanske, bara kanske, få en liten glimt av den där finska lyckan som alla pratar om.

Men oavsett om det är Vasa, Helsingfors, eller någon annan plats i Finland, så är det tydligt att något speciellt pågår i detta land. Kanske är det inte en enskild faktor, utan en kombination av många. Kanske är det den där finska "sisu", en blandning av envishet och uthållighet, som gör att finländarna klarar av både mörka vintrar och besvärliga granar. För att inte tala om bada

bada bastu.

Oavsett vad hemligheten är, så kan vi alla lära oss något av Finland. Kanske handlar det om att uppskatta de små sakerna i livet, att vara tacksam för det man har, och att ta hand om varandra.

Eller kanske handlar det bara om att ha en bra bastu och tillräckligt med lakrits och knäckebröd.

AFRIKA

MAT- OCH LÄKEMEDELSBRIST I AFRIKA

Konsekvenser av att USA stoppar allt bistånd till Afrika: en hotande humanitär kris

USA har länge varit en av de största givarna av utländskt bistånd till Afrika och ger miljarder dollar varje år för att stödja hälsoinitiativ, livsmedels säkerhet, utbildning och ekonomisk utveckling. Om Förenta staterna plötsligt skulle avbryta allt bistånd till kontinenten skulle det få katastrofala följder, förvärra befintliga kriser och skapa nya. Från den potentiella explosiva tillväxten av hiv-epidemin till ökningen av läkemedelsresistenta hiv-stammar och ökad hunger skulle spridningseffekterna bli kännbara i hela Afrika och på andra håll.

Hiv-epidemin: en tickande bomb
En av de mest omedelbara och förödande konsekvenserna av att skära ned på biståndet skulle bli konsekvenserna för hiv-behandling och förebyggande program. Beredskapsplanen för aids (PEPFAR), som lanserades av USA:s president 2003, har varit en hörnsten i den globala kampen mot hiv/aids. PEPFAR har tillhandahållit livräddande antiretroviral vård (ART) till miljontals människor, stöttat förebyggande program och stärkt hälso- och sjukvårdssystemen i Afrika. Om det amerikanska biståndet skulle stoppas skulle tillgången på antiretrovirala läkemedel allvarligt

störas. Miljontals människor som är beroende av dessa läkemedel för att kontrollera hiv och förhindra utvecklingen av aids skulle bli utan behandling. Detta skulle kunna leda till en kraftig ökning av aidsrelaterade dödsfall, vilket kommer att vända de framsteg som gjorts under årens lopp. Enligt UNAIDS lever cirka 25,6 miljoner människor i Afrika söder om Sahara med hiv, och många är beroende av PEPFAR-finansierade program för att överleva.

Dessutom kan avbruten behandling leda till utveckling av läkemedelsresistenta stammar av HIV. När patienter inte tar sin medicin konsekvent kan viruset mutera och bli resistent mot mediciner, vilket gör det svårt att behandla. Detta skulle inte bara äventyra den enskildes hälsa, utan skulle också utgöra en betydande risk för folkhälsan, eftersom läkemedelsresistent hiv skulle kunna spridas snabbt och undergräva de globala ansträngningarna för att kontrollera epidemin.

Hunger och osäker livsmedelsförsörjning: en allt djupare kris

Förenta staterna har en avgörande roll att spela i kampen mot den osäkra livsmedelsförsörjningen i Afrika. Program som finansieras av U.S. Agency for International Development (USAID) och andra

organisationer ger akut livsmedels hjälp, stöder jordbruksutveckling och förbättrar näringen för miljontals människor. Om detta bistånd skars ned skulle länder som redan lider av allvarlig livsmedelsbrist drivas till avrundens rand.

Länder som Somalia, Sydsudan och Jemen (dock inte i Afrika, som är starkt beroende av amerikanskt bistånd) skulle vara särskilt sårbara. Dessa länder kämpar redan med konflikter, klimatförändringar och ekonomisk instabilitet, som har lämnat miljontals människor på randen till svält. Utan USA:s hjälp skulle FN:s livsmedelsprogram (WFP) och andra organisationer ha svårt att ge tillräckligt med livsmedelsbistånd, vilket skulle leda till ökad undernäring, svält och möjligen svält.

Barn skulle vara bland de hårdast drabbade. Undernäring i tidig barndom kan orsaka tillväxthämning, försämra den kognitiva utvecklingen och öka mottagligheten för sjukdomar. De långsiktiga konsekvenserna av utbredd undernäring skulle bli djupgående och påverka inte bara enskilda människors liv utan också den ekonomiska och sociala utvecklingen i hela nationer.

Kollaps av hälso- och sjukvårdssystemen

USA:s bistånd har varit avgörande

för att stärka hälso- och sjukvårdssystemen i hela Afrika. Förutom HIV/AIDS-program stöder USA:s finansiering mödra- och barnhälsa, vaccinationskampanjer och kampen mot infektionssjukdomar som malaria och tuberkulos. Att skära ned på biståndet skulle leda till att många hälso- och sjukvårdssystem blir underfinansierade och dåligt rustade för att möta befolkningens behov.

Ekonomisk och politisk instabilitet

Tillbakadragandet av det amerikanska biståndet skulle också kunna få betydande ekonomiska och politiska konsekvenser. Många afrikanska länder är beroende av utländskt bistånd för att komplettera sina budgetar och finansiera utvecklingsprojekt. En plötslig nedskärning av biståndet skulle kunna leda till ekonomisk instabilitet, minskade offentliga tjänster och ökad arbetslöshet. Den politiska instabiliteten kan också öka när regeringarna kämpar för att tillgodose befolkningens behov. I vissa fall kan detta leda till social oro, konflikter och massmigration. Den instabilitet som detta leder till skulle inte bara påverka Afrika utan skulle också kunna få globala konsekvenser, bland annat ökade flyktingströmmar och ökad oro för säkerheten.

MINNA CANTH

MINNA CANTH

”Kvinnofrågan är en fråga om mänsklighet”

Minna Canths dag 19 mars

Varför finns det så mycket våld mot kvinnor i det lyckligaste landet i världen?

Den 19 mars firas Minna Canth-dagen, som tillägnas en av Finlands mest betydande författare och samhällspåverkare. Minna Canth (1844–1897) var en pionjär för sin tid som i sina verk och tal lyfte fram kvinnors rättigheter och sociala orättvisor. Hennes välkända fras ”Kvinnofrågan är inte bara en kvinnofråga, det är en fråga om mänsklighet” beskriver väl hennes syn på att det inte bara ligger i kvinnans eget intresse att förbättra kvinnans ställning, utan att det gagnar hela samhället. Denna tanke är fortfarande relevant, särskilt när vi tittar på dagens utmaningar, som den våldsamma behandlingen av kvinnor.

Minna Canth: Liv och arv

Minna Canth föddes i Tammerfors 1844 och växte upp i en familj som värderade utbildning högt. Hon studerade till lärare vid seminariet i Jyväskylä, vilket var en sällsynt möjlighet för en kvinna på den tiden. Efter att ha gift sig flyttade han till Kuopio, där han inledde sin karriär som författare och blev en av Finlands mest kända författare. Canth gjorde en rigorös samhällskritik i sina verk, där hon behandlade ämnen som kvinnors rättigheter, fattigdom och religionens roll i samhället. Hennes pjäs ”Arbetarens hustru” (1885) är ett av de mest kända verken som behandlar kvinnans ställning i äktenskapet och samhället.

Canth skrev inte bara om kvinnors rättigheter, utan hon var själv aktiv i samhällsdebatten. Hon var en av de första finländska kvinnorna som använde en offentlig plattform för att kräva social förändring. Hennes idéer

Minna Canth-statyn i Kuopio

om kvinnors jämställdhet och social rättvisa är relevanta än i dag.

Lycka och konflikt

Finland har ofta belönats som det lyckligaste landet i världen, och det är känt för sin höga levnadsstandard, sitt välfärdssamhälle och sin jämlikhet. I en global jämförelse är Finland också ett av de säkraste länderna. Men även om Finland i många avseenden är ett föregångssamhälle, är våldsbehandlingen av kvinnor oroväckande hög. Enligt statistiken är Finland det land som har den näst högsta nivån av våld mot kvinnor i Europeiska unionen. Denna motsägelse

väcker frågor om varför det är så och hur det kan hanteras.

En förklaring kan vara att Finland har gjort betydande framsteg på jämställdhetsområdet, vilket kan ha lett till att våld mot kvinnor ingriper och rapporteras mer aktivt än i vissa andra länder. Å andra sidan tar detta inte bort det faktum att våld fortfarande är ett stort problem. Våld mot kvinnor är ofta dolt och djupt rotat i vårt samhälles strukturer och attityder.

Kvinnofrågan är en fråga om medmänsklighet

Minna Canths mening ”Kvinnofrågan är inte bara en kvinno-

fråga, det är en fråga om mänsklighet” är mer aktuell idag än någonsin. Våld mot kvinnor är inte bara ett kvinnoproblem, det är ett problem för samhället som helhet. Det speglar djupare strukturella problem, såsom användning av makt och kontroll, ojämlikhet mellan könen och kulturella normer som gör att våldet kan normaliseras.

Det behövs en mångfasetterad strategi för att förebygga våld. Utbildning och information är avgörande för att bättre förstå orsakerna till och konsekvenserna av våld. Det är också viktigt att stödja offren och ge dem asyl och hjälp. Samhället bör också ingripa i diskriminerande strukturer och främja jämlikhet inom alla livsområden.

Minna Canths arv påminner oss om att kvinnors rättigheter är en central del av samhällsutvecklingen. När kvinnornas ställning förbättras gynnas hela samhället av det. Finland har kommit långt när det gäller jämställdhet, men Minna Canths budskap är fortfarande relevant: kvinnofrågan är en fråga för mänskligheten och för att lösa den krävs allas insatser.

Minna Canths tankar och arbete har inspirerat generationer och hennes arv lever vidare. Hennes fras ”Kvinnofrågan är inte bara en kvinnofråga, det är en fråga om mänsklighet” fungerar som en påminnelse om att det är allas ansvar att främja jämlikhet och rättvisa.

Finland har gjort betydande framsteg, men den omfattande våldsbehandlingen av kvinnor visar att det fortfarande finns mycket att göra. Trogna Minna Canths anda bör vi fortsätta att kämpa för ett samhälle där alla kan leva tryggt och jämlikt

VÄRLDENS BEFOLKNING

EN FINLÄNSK UNDERSÖKNING

Vi är betydligt fler än vi trott:

Världsbefolkningen reviderad i finländsk studie

Den globala befolkningen har länge varit ett ämne som fascinerat, debatterats och oroat. I decennier har officiella siffror antytt att världen är hem åt cirka 8 miljarder människor. Men en banbrytande studie publicerad i Nature Communications den 18 mars 2025 utmanar dessa uppskattningar och avslöjar att den globala befolkningen – särskilt på landsbygden – kan vara betydligt större än tidigare antagits. Studien, med titeln Globala rutnätsbaserade befolkningsdataset underskattar systematiskt landsbygdsbefolkningen, ledd av finska forskare Josias Láng-Ritter, Marko Keskinen och Henriikki Tenkanen, visar på slående skillnader i globala befolkningsdataset och väcker frågor om hur korrekt vår förståelse av världens befolkning egentligen är.

Studien: En systematisk validering av befolkningsdata

Studien fokuserar på globala rutnätsbaserade befolkningsdataset, som används av regeringar, NGO:er och forskare för att informera politik rörande hållbar utveckling, resursfördelning och katastrofhantering. Dessa dataset, såsom WorldPop, GWP, GRUMP, LandsCan och GHS-POP, kalibreras vanligtvis med städers befolkningsdata, eftersom stadsområden är lättare att övervaka och mäta. Men noggrannheten i dessa dataset för landsbygdsområden har varit till stor del outforskad – tills nu.

Det finska forskningsteamet genomförde en systematisk validering av dessa dataset genom att jämföra dem med rapporterade siffror om mänsklig omflyttning från 307 stora dammbyggnadsprojekt i 35 länder. Dessa projekt, som ofta innebär förflyttning av landsbygdsbefolkning, gav en unik möjlighet att bedöma noggrannheten i befolkningsuppskattningar på landsbygden. Resultaten var slående: alla dataset som undersöktes visade på betydande negativa avvikelser, där landsbygdsbefolkningen underskattades med mellan -53 % och -84 %. Även det mest precisa datasetet, WorldPop, underskattade lands-

bygdsbefolkningen med hälften. Konsekvenserna av resultaten är betydande. Om landsbygdsbefolkningen underskattas med så stora marginaler, tyder det på att den globala befolkningen kan vara betydligt större än den officiella siffran på 8 miljarder. Även om studien inte ger en reviderad uppskattning av den globala befolkningen, väcker den möjligheten att det verkliga antalet kan vara miljardtals högre, särskilt med tanke på att landsbygdsområden utgör en betydande del av världens befolkning. Denna underskattning har långtgående konsekvenser. Landsbygdsbefolkningar är ofta marginaliserade när det gäller tillgång till tjänster, resurser och representation i policybeslut. Om deras befolkning systematiskt underskattas, förvär-

rar det befintliga ojämlikheter och undergräver insatser för att uppnå hållbar utveckling. Till exempel kan en underskattning av landsbygdsbefolkningen leda till otillräcklig resursfördelning för hälsovård, utbildning och infrastruktur, vilket bidrar till att upprätthålla fattigdom och underutveckling.

Varför underskattas landsbygdsbefolkningen?

Studien identifierar flera anledningar till varför landsbygdsbefolkningen underskattas i globala dataset. För det första är stadsområden lättare att övervaka på grund av deras högre befolkningstäthet och bättre infrastruktur, vilket gör dem till det primära fokuset för datainsamling. För det andra saknar landsbygdsområden ofta den administrativa

kapaciteten att genomföra noggranna folkräkningar, vilket leder till luckor i datan. För det tredje är modellerna som används för att skapa rutnätsbaserade befolkningsdataset vanligtvis kalibrerade med stadsdata, vilket kanske inte är tillämpligt på landsbygden.

Forskarna menar att förbättringar i noggrannheten för befolkningsdataset på landsbygden kräver en mångfacetterad strategi. Detta inkluderar att stärka folkräkningar, utforska alternativa metoder för befolkningsberäkning (som satellitbilder och mobiltelefondata) och omkalibrera befolkningsmodeller för att bättre reflektera verkligheten på landsbygden.

En bredare fråga: Vad är den verkliga världsbefolkningen?

Studiens resultat uppmanar oss att ompröva vad vi vet – eller tror att vi vet – om världens befolkning. Om landsbygdsbefolkningen underskattas med så stora marginaler, väcker det frågan: hur många människor lever egentligen på denna planet? Även om studien inte ger ett definitivt svar, antyder den att den verkliga globala befolkningen kan vara betydligt högre än de officiella uppskattningarna.

Denna möjlighet har viktiga implikationer för globala utmaningar som klimatförändringar, matsäkerhet och resurshantering. En större befolkning skulle innebära ett större behov av resurser, ökad press på ekosystem och intensifierad konkurrens om mark och vatten. Det skulle också kräva en omvärdering av globala policys och strategier för att säkerställa att de baseras på korrekt data.

En uppmaning till handling

Den finska studien fungerar som en varning för det globala samfundet. Den belyser det akuta behovet av att förbättra noggrannheten i befolkningsdata, särskilt på landsbygden, och att säkerställa att denna data används för att informera rättvisa och hållbara policys. Som forskarna betonar: "tidigare och framtida tillämpningar av dataset måste diskuteras kritiskt i ljuset av de identifierade avvikelserna."

Praktiskt sett innebär detta att investera i bättre metoder för datainsamling, prioritera inkludering av landsbygdsbefolkningar i globala dataset och omkalibrera modeller för att bättre spegla verkligheten på landsbygden. Det innebär också att erkänna mångfalden och komplexiteten i landsbygdsbefolkningar, som ofta förbises i globala narrativ. I slutändan påminner studien oss om att data inte bara är en samling siffror – det är en spegling av människors liv, behov och aspirationer. Genom att säkerställa att vår data är korrekt och inkluderande kan vi skapa en värld som är mer rättvis, jämlik och hållbar för alla.

Vi bör ompröva vår förståelse av världen

Den finska studien uppmanar oss att ompröva vår förståelse av världens befolkning. Den visar att vi kan vara betydligt fler än vi trott, särskilt på landsbygden, som länge har varit marginaliserad och underskattad. Denna insikt har djupa implikationer för global politik, resursfördelning och hållbar utveckling.

När vi går framåt är det avgörande att ta itu med avvikelserna i vår data och säkerställa att landsbygdsbefolkningar representeras korrekt. Endast då kan vi skapa policys och strategier som verkligen tillgodoser alla människors behov, oavsett var de bor. Världen kan vara mer befolkad än vi insett, men med korrekt data och inkluderande policys kan vi möta utmaningen och bygga en bättre framtid för alla.

Referens: Lång-Ritter, J., Keskinen, M. & Tenkanen, H. Global gridded population datasets systematically underrepresent rural population. *Nat Commun* 16, 2170 (2025). <https://doi.org/10.1038/s41467-025-56906-7>

VÖRÅ KYRKA

Altarskåpet och altartavlorna i Vörå kyrka

Vörå kyrka är den äldsta i burkvarande träkyrkan i Finland. Den har anor från år 1519 då en stensakristia byggdes på den plats där kyrkan nu finns.

Själva kyrkan byggdes under åren 1626-1627. Kyrktornet är 42 meter högt.

Altarskåpet förmodas vara byggt i Lübeck i slutet av 1400-talet och enligt en sägne skall det ha hämtats till Finland som krigsbyte,

Kyrkan har omkring 1000 sittplatser.

Den renoverades senast år 1959 och det börjar bli hög tid för en ny renovering, också med tanke på att kyrka om ett par år fyller aktionsvärda 400 år.

I samband med denna planerade renovering kommer det över 500 år gamla altarskåpet att flyttas från altaret till norra väggen i koret.

Detta har väckt en rätt häftig debatt i Vörå och också på sociala medier, Många Vörå-bor anser att altarskåpet som berättar legenden om Sankta Anna och Joakim fortsättningsvis förtjänar sin plats vid altaret.

Så här skriver Bertel Nygård på Facebook om flyttningen av altarskåpet. Han är ilsken över den planerade flyttningen av altarskåpet:

”Vad jag gör just nu? Uppriktigt sagt är jag ledsen. Jag läser i Vasabladet att man ska re-novera Vörå kyrka och i samband med det förvisa kyrkans största skatt, det unika altarskåpet, från dess rätta, centrala plats vid altaret till en plats på sidan om, en bra bit till vänster. En fönstermålning av korsfästelsen ska ersätta det oersättliga.

Kyrkoherden säger sig ha legat

vaken om nätterna innan han kunnat acceptera förändringen. Men så hittade han en teologisk förklaring: korsfästelsen är central i den kristna tron. Kan så vara - men korsfästelsen finns ju redan upphöjd i form av det fascinerande krucifixet snett ovanför altarskåpet.

Båda konstverken har sin historia, som vid sidan av folkliga berättelser landar i medeltiden. I boken ”Fädernas kyrka - och vår” skriver

Charlotte von Essen om altarskåpet. I en bildtext slår hon fast: ”Altarskåpet i Vörå kyrka har kallats Österbottens vackraste och mest värdefulla konstverk. ...

Att nedklassa altarskåpet till något vid sidan om innebär enligt min mening att riva kyrkan när man haft för avsikt att renovera den. Ursäkta den överdrivna formuleringen, men jag är ärligt talat ilsken!”

Granbarkborren hotar våra granskogar

Granbarkborren (*Ips typographus*) är en ca en halv centimeter lång skalbagge som utgör det ekonomiskt mest betydande hotet mot granträd i skogsbeståndet. Dess reproduktion sker främst i träd som har fallit av blåst eller som är försvagade.

Granbarkborren förökar sig i trädens inre bark, både levande och död ved. De vuxna skalbaggar övervintrar i skogsmarken och i träden när miljöförhållandena inte är gynnsamma för reproduktion. När förhållandena är rätt letar de vuxna barkborrarna upp till en halv mil i sökandet efter en sårbar värd. När de hittar värden, borrar de genom försvagad bark för att bygga tunnlar där de kan para sig och lägga ägg. De utsöndrar feromoner för att locka fler individer till trädet. Två till fem veckor efter kontamineringen kan de migrera till en annan värd och upprepa processen. När larverna kläcks matar de och förpuppar sig under barken. Upp till tre generationer kan produceras per år.

Granbarkborrar kommunicerar med varandra genom att använda feromoner, föreningar eller blandningar som förmedlar meddelanden. Vissa elektrofysiologiska och beteendemässiga statistiker visar att granbarkborrar inte bara kan känna luktmeddelanden direkt från andra granbarkborrar utan också vissa föreningar från träd.

Granbarkborren kan bilda en symbiotisk relation med vissa Ophiostomata-les-svampar. Dessa

barkborrar som lever på ved levererar svampar som ett komplement till sin diet.

Granbarkborren har förmågan att snabbt sprida sig över stora områden. Under utbrott kan granbarkborrar överväldiga trädförsvar. Även om de är specialiserade på gran, finns de inte över hela granens utbredningsområde. De kan

inte heller överleva i de nordligaste granskogarna på grund av otillräckliga klimatvariationer.

Inverkan

Ekologiskt sett har granbarkborren en betydande inverkan på både ekologisk och ekonomisk miljö för granskogar. Tillsammans med stormhändelser anses bark-

En gran angripen av granbarkborren

Image: Juan de Vojnikov, Creative Commons Attribution 3.0

borreutbrott av vissa vara en av de viktigaste naturliga störningarna i denna region. Det finns forskare som anser att denna skalbagge är en nyckelart, delvis eftersom den har ett ovanligt stort antal relationer med andra organismer i samhället och förändrar sin miljö så drastiskt.

Barkborreutbrott hjälper generellt till att förnya skogen och främjar evolutionen av starkare, mer resistenta träd genom att initiera olika anpassningar för att avvärja deras attacker.

Ekonomisk påverkan

Barkborrarna associeras med olika typer av svampar, var och en med olika grundläggande ekologiska roller. Flera svamppatogener kan överföras till granar av barkborrarna, och en av de mest skadliga är en art av blåa-delsvamp, *Ophiostoma polonicum*, som kan döda friska träd genom att hindra vattenflödet och få dem att visna. Det färgar också träet med

blåa strimmor, vilket förstör dess kommersiella värde. Resultaten av sådana barkborreutbrott kan vara förödande för skogsindustrin i området på grund av den tid det tar för naturlig regression att äga rum.

Upptäckt

Granborrar angriper vanligtvis de nedre och mellersta delarna av stammar. Träd som har attackerats är lätta att känna igen genom koncentrationer av brunt damm från barken vid stammens bas. Ibland kan dock synligt infekterade träd med gröna kronor sakna bark på grund av larv- och hackspettaktivitet. Andra vanliga sätt att upptäcka infektion är närvaron av rödbrunt damm (frass) i barkens skrevor, många runda utgångshål eller små kåda som pressas ut från barken. Stora populationer kan upptäckas på avstånd genom fläckar av röda blad.

Bevarande

Åtgärder för barkborreutbrott är kontroversiella på platser som Šumava nationalpark i Böhmen. Vissa föreslår att utbrott ska få löpa sin kurs, även om det innebär att större delen av skogen går förlorad. Andra, inklusive skogsindustrin, begär intervention. Vissa experter hävdar att räddningsavverkning tenderar att ha en större negativ effekt på vegetationen än barkborreutbrottet ensamt.

Förebyggande och kontrollmetoder

Flera metoder har föreslagits för att förhindra starten av barkborreutbrott. Vissa föreslår att använda "fällträd" i början av varje reproduktionscykel. Detta bör göras i mars, maj och i slutet av juni eller början av juli. Fällträden bör barkas när tydliga larvgångar med små larver hittas. En annan metod är kalavverkning, borttagning av sektioner av träd vid de första tecknen på infestation. Feromonfällor kan fånga tusentals barkborrar. Dock debatteras deras verkliga nytta för att minska skadorna på träden: vissa studier har funnit en kraftig minskning av skador på platser med feromonfällor, medan andra inte har funnit någon effekt eller till och med en lätt ökning av risken för nya angrepp. Effekten av feromonfällor kan variera beroende på lokala förhållanden.

Att minimera stressfaktorer som kan försvaga träd, som torka och skadedjur, kan också bidra till att förhindra att barkborren angriper.

Sammanfattning

Granbarkborren utgör en allvarlig fara för våra granskogar, och att hantera dess inverkan kräver en aktiv insats från skogsägare och skogsförvaltnings-samhället. Effektiva kontrollåtgärder i kombination med skogsförvaltnings-metoder kan bidra till att begränsa spridningen av granbarkborren och bevara hälsan och det ekonomiska värdet av våra skogar.

Att ramla ur kärran

Också finlandismerna har ett kulturellt värde

Dialekter anses allmänt ha ett stort kulturellt och historiskt värde. De bär på berättelser om vår gemensamma historia, om hur språket utvecklats och förändrats över tid, och om de unika erfarenheter som format olika samhällen. Därför ägnas stor möda åt att dokumentera och bevara dem. I Finland har till exempel intresset för Vörådialekten fått ett uppsving i och med musikgruppen KAJ:s framgångar. Men hur är det med finlandismerna, vår gemensamma finlandssvenska dialekt? Bär de också på ett kulturellt värde, och förtjänar de att bevaras?

Finlandismer är ord, uttryck och grammatiska konstruktioner som är unika för finlandssvenskan, eller som används på ett annorlunda sätt än i rikssvenskan. De har ofta sitt ursprung i lokala dialekter eller i det finska språket, genom lån eller översättningar. Ett klassiskt exempel är uttrycket "ramla ur kärran", som tydligt visar på en finsk påverkan. Ordet "egenläkare" är ett annat exempel, som faktiskt är mer precist än det rikssvenska "husläkare".

Språkforskaren Charlotta af Hällström-Reijonen definierade finlandismerna år 2012 som

"ett ord, en fras eller en struktur som bara används i finlandssvenskan samt i finlandssvenska regionalspråk eller som används i en annan betydelse än i svenskan i Sverige." (Källa: svenskfinland.fi)

Ett rikt språkligt arv

Finlandssvenskan är full av talande och färgstarka uttryck. Här är några exempel på finlandismer och deras rikssvenska motsvarigheter:

- Pannlapp - grytlapp
- Panta på något - vänta med, hålla inne med
- Pantfånge - gisslan
- Parad, paradsida - förstasida, nyhetsida
- Parkeringsgrotta - parkeringsgarage (underjordiskt)
- Passlig - lämplig
- Peffa - bak, stjärt, rumpa
- Primärskötare - undersköterska
- Propp, bränna prop-parna - bli förbannad
- Räckä - dröja, ta. "Det räcker i 4 timmar" - det tar fyra timmar
- Räckas - nå
- Rödmylla - falu rödfärg
- Vara på sju famnars vatten - vara i knipa, ha tagit sig vatten över huvudet
- Skrapabulle - sladd-

barn

- Skroppa - skryta

Dessa exempel är tagna från en Finlandssvensk ordlista gjord av Paulas Pörte. Ordlistan finns på nätet här: <https://paulaz.se/rubriker/finlandssvensk-ordlista/>

Dessa exempel visar på finlandssvenskans rikedom och variation. De speglar vardagslivet, kulturen och de unika erfarenheter som format finlandssvenskarna. Många finlandismer är dessutom mer direkta och uttrycksfulla än sina rikssvenska motsvarigheter.

Gränsen mellan tal- och skriftspråk

Finlandismer betraktas ofta som talspråk, och används sällan i formell skrift. Den skrivna finlandssvenskan följer i regel vedertagen svensk grammatik och Svenska Akademiens ordlista. Undantag finns förstas i skönlitteratur och poesi, där språkliga friheter tas.

För rikssvenskar kan finlandismer, särskilt de som är lånord från finskan, ibland vara svåra att förstå utan sammanhang. Exempel på sådana lånord är "halare" (overall), "roskis" (skräpkorg), "huppare" (munkjacka), "kaveri" (kompis) och

"krapula" (bakfylla). Dessa ord är en naturlig del av finlandssvenskan, men kan kräva en förklaring för den som inte är bekant med dem.

När är det "tillåtet" att använda finlandismer?

Frågan om när det är lämpligt att använda finlandismer är komplex. I texter som riktar sig specifikt till finlandssvenskar är de naturligtvis helt acceptabla, och kan till och med bidra till att skapa en känsla av gemenskap och igenkänning. I texter som riktar sig till en bredare svenskspråkig publik kan det vara bra att vara mer försiktig, och eventuellt förklara eller undvika allt för obskyra finlandismer.

Kåserier och andra lättsamma texter kan vara ett utmärkt forum för att använda finlandismer, eftersom de ofta bidrar till en humoristisk eller avslappnad ton. Men även i mer formella sammanhang kan finlandismer ibland användas för att ge texten en personlig eller lokal prägel.

Att bevara ett språkligt arv

Det är synd om uttryck som "mellan verserna", "vedliden", "rojsig" och "på äldre sidan" försvinner ur vårt ordförråd. De är en del av vår språkliga identitet, och bär på en historia som är värd att bevara. Vi är inte finnar, och vi vill inte heller bli "vattusvenskar". Låt oss vara finlandssvenskar, och låt oss värna om vårt unika språk!

Finlandismerna är en viktig del av vår kulturella identitet. De speglar vår historia, vår kultur och våra unika erfarenheter. Genom att bevara och använda dem bidrar vi till att hålla vårt språkliga arv levande.

Och här ett stycke på Pörtom-dialekt:

Så, nour je e tiillåte ti anväänd finlandisme? I tekstär som riktar se specielt tii di svenska foltjen i lande vaart? I kåseriär? Elo je alltid failt ta anväänd in finlandinism å man ska klandras? Men synd je no, om utryck som mellan versärna, vedliden, rojsi å på gamban seidon sku fösvinn öur väran vokabulär. Finnar ji vi int, vatusvenskar vill vi int vaal, let oss va finlansvenskar

ADHD

Upp till 19% av pojkarna äter ADHD-medicin – handlar det om överdiagnostik?

Explosionsartad ökning av ADHD-diagnoser oroar experter.

Antalet ADHD-diagnoser hos barn och ungdomar i Finland fortsätter att öka oroväckande, enligt de senaste uppgifterna från Institutet för hälsa och välfärd (THL). Särskilt oroande är förekomsten av ADHD-medicinering bland pojkar, som i vissa välfärdsområden har stigit till så högt som 19 procent bland pojkar i lågstadiet. Detta väcker allvarliga frågor om det handlar om en verklig ökning av neuropsykiatriska funktionsnedsättningar eller möjligen överdiagnostik.

Statistiken talar sitt tydliga språk: år 2023 hade cirka 11 procent av pojkarna i lågstadiet en ADHD-diagnos, och bland 13–17-åriga pojkar var motsvarande siffra cir-

ka 10 procent. Även bland flickor har antalet diagnoser ökat, men pojkarnas andel är fortfarande betydligt högre. Särskilt i östra Finland är ADHD-diagnoser och medicinering vanligast, medan de är mer sällsynta i Österbotten och Östra Nyland.

THL:s överläkare Terhi Aalto-Setälä medger att ADHD-symtom är välkända idag och att fler söker sig till undersökningar. Hon betonar dock att symtomen kan förklaras av många andra faktorer än ADHD, vilket kräver noggranna utredningar. ”Detta är en betydande utmaning särskilt för skol- och studenthälsovården, där utredningsbördan ökar”, konstaterar Aalto-Setälä.

Kelas specialforskare Miika Vuori är inne på samma linje. Han påpekar att de stora regionala skillnaderna i diagnoser och medicinering tyder på att det finns betydande regionala variationer även i undersöknings- och behandlingspraxis. ”Detta måste uppmärksammas mer än för närvarande”, betonar Vuori.

Experter är oroade över att ADHD-behandlingspraxis och eventuell feldiagnostik har väckt oro inte bara i Finland utan även i andra länder, som Island och Sverige. På Island är ADHD-medicinering bland barn och ungdomar ännu vanligare än i Finland.

Det är tydligt att ADHD hos barn och ungdomar också är en samhällsfråga. Överdiagnostik kan leda till att barn och ungdomar får medicin som de kanske inte

behöver, och detta kan orsaka skadliga biverkningar. Å andra sidan kan obehandlad ADHD leda till allvarliga problem, som svårigheter i skolan, sociala problem och psykiska problem.

Enligt THL:s och Kelans experter kommer den årliga förekomsten av ADHD-diagnoser bland pojkar i lågstadiet i Finland att stiga till cirka 15 procent och bland 13–17-åriga flickor till cirka 8–10 procent innan tillväxten avtar. Detta innebär att allt fler barn och ungdomar får en ADHD-diagnos och medicinering.

Det är därför viktigt att ADHD-diagnostik och behandling baseras på noggranna utvärderingar och att barnets eller ungdomens individuella behov beaktas. Dessutom behövs mer forskning om vilka faktorer som påverkar den ökade förekomsten av ADHD och hur överdiagnostik kan förebyggas.

KLIMATFÖRÄNDRINGEN

Februari 2025: En viskning av varning i värmen

Februari 2025 ristade in ännu ett oroande märke i klimatrekordet och befäste den obevekliga trenden med stigande globala temperaturer. Copernicus, genom sin ERA5-dataset, avslöjade att det var den tredje varmaste februari som någonsin registrerats, med en global genomsnittlig lufttemperatur vid ytan på 13,36 °C. Medan endast en skärva (0,03 °C) skilde den från den fjärde varmaste 2020, är den bredare berättelsen en av ihållande, alarmerande värme.

Siffrorna målar upp en skarp bild: Februari 2025 steg 1,59 °C över den förindustriella baslinjen (1850-1900), en kritisk tröskel som belyser den accelererande takten i den globala uppvärmningen. Noterbart är att 19 av de senaste 20 månaderna har överskridit denna 1,5 °C-gräns, en statistik som, även om den kan variera

något mellan dataset, understryker allvaret i vår nuvarande klimatutveckling.

Den boreala vintern (december 2024 till februari 2025) speglade denna trend och registrerades som den näst varmaste som någonsin registrerats, strax under föregående års topp. Dessutom noterades 12-månadersperioden från mars 2024 till februari 2025 också till 1,59 °C över förindustriella nivåer, vilket förstärker den långsiktiga uppvärmningstrenden.

»Februari 2025 fortsätter raden av rekord- eller nära rekordtemperaturer som observerats under de senaste två åren«, konstaterade Samantha Burgess, strategisk chef för klimat vid ECMWF. Denna ihållande värme är inte bara en statistik; den översätts till konkreta konsekvenser, särskilt den aldrig tidigare skådade smältningen av havsis. »Rekord- eller nära

rekordlåg havsisutbredning vid båda polerna« har drivit den globala havsisutbredningen till ett historiskt minimum, ett kyligt bevis på planetens snabba omvandling.

Europa, som upplevde fikor av intensiv värme, presenterade en nyanserad bild. Kontinentens genomsnittliga temperatur i februari låg över genomsnittet för 1991-2020, men inte bland de tio varmaste.

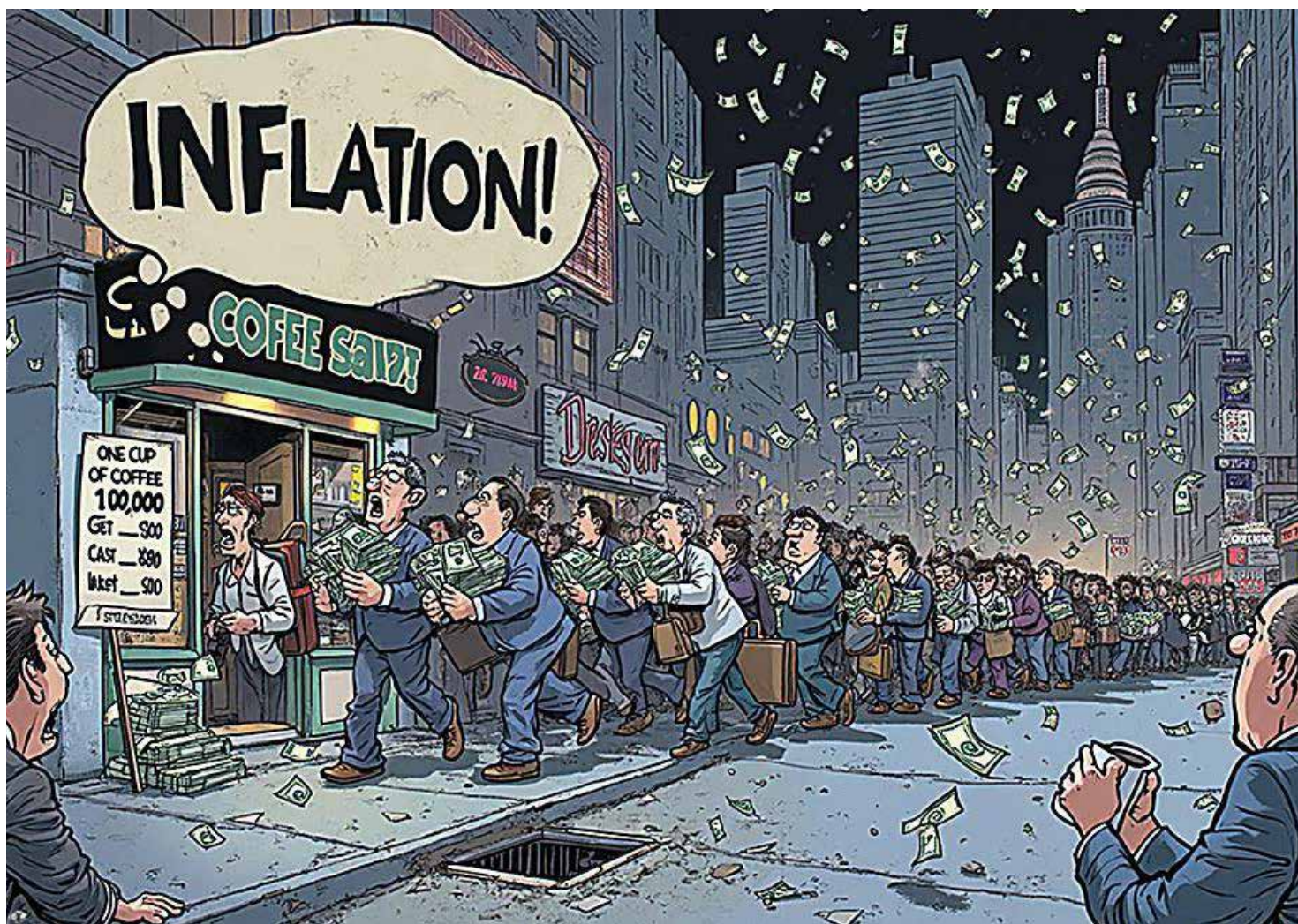
Norra Fennoskandia, Island och Alperna sved, medan Östeuropa upplevde kallare än genomsnittliga temperaturer. Denna regionala variation understryker det komplexa samspelet mellan klimatmönster.

Utöver landtemperaturer värms även haven upp. Den genomsnittliga havsvattentemperaturen (SST) för februari 2025 var den näst högsta som någonsin re-

gistrerats och nådde 20,88 °C. Även om den var något svalare än rekordfebruari 2024, förblev SST:erna alarmerande höga i många havsbassänger, med Mexikanska golfen och Medelhavet som bevittnade expanderande rekordområden.

Detta pressmeddelande från Copernicus är mer än bara en samling siffror. Det är en stark påminnelse om att planetens klimat är i förändring och att konsekvenserna blir alltmer synliga.

Det ihållande överskridandet av 1,5 °C-tröskeln, den aldrig tidigare skådade havsis förlusten och de rekordhöga havstemperaturerna är alla symtom på en uppvärmande värld. De fungerar som en uppmaning till handling och uppmanar oss att påskynda ansträngningarna för att mildra klimatförändringarna innan varningsviskningarna blir ett öronbedövande brus.

Inflationens piruetter: En skottkärra med pengar till butiken och kaffets galna pris

En lördag morgon, med solen som skiner mildt genom gardinerna, bestämmer jag mig för att köpa en kopp kaffe på det lokala kaféet. Jag är ingen kaffekonnässör, men något med aromen av nymalet kaffe är svårt att motstå. Med handen i fickan känner jag efter plånboken, men istället för att bara gripa efter ett par sedlar, hittar jag en tummad karta över bostadsområdet. På kartan har jag ritat en rutt som tar mig från hemmet, förbi banken för att hämta upp en skottkärra full med pengar, och vidare till kaféet.

Det är lätt att förundras över hur världen förändras, men just den-

na morgon har inflationen gjort sitt grepp om mig. Jag blickar ut genom fönstret och ser grannarna som kämpar med att köra sina egna skottkärror till närbutiken. Det är en syn som kunde höra hemma i en absurdistisk teaterpjäs, men det är verkligheten.

En kopp kaffe för priset av en månadslön?

Vi har alla hört historier om hur mycket en kopp kaffe kostar på vissa exklusiva ställen. Men det är inte exotiska kaffeböner från Anderna eller guldflingor på toppen som driver upp priset. Nej, det är helt enkelt pengar som förlorar sin värde snabbare än en glass smälter i solen. Jag minns ett

samtal jag hade med en vän som besökte Zimbabwe under deras inflationstoppar. Han berättade om hur han betalade flera miljarder Zimbabweiska dollar för en enda kopp kaffe. Det är som att fråga någon att handla med Monopol-pengar – fastän dessa sedlar faktiskt var riktiga pengar, och kaffesugen var högst verklig.

Ungern på 40-talet: Ett inflationens rekord

Men inget slår ändå inflationen i Ungern under 1940-talet. Då levde man i en tid där siffror på sedlarna började se ut som telefonnummer snarare än pengar. 1946, mitt i kaoset

efter andra världskriget, steg priserna så snabbt att det nästan blev omöjligt att hålla koll på dem. Prisen på alla varor fördubblades var 14 timme. Om du köpte en kopp kaffe på morgonen och väntade med att dricka den tills på eftermiddagen, kunde priset ha fördubblats. Och nej, jag överdriver inte. I själva verket lanserade de till slut en sedel, 100 kvadriljoner pengö, som en desperat åtgärd för att hantera situationen.

Försök gärna uppskatta hur hög inflationen var i Ungern vid den här tiden. 100%? 1000%? Ännu högre? Ok, låt

mig berätta! I juli 1946 var inflationen 41.900.000.000.000.000%.

Tänk dig att gå in i en butik och lämna över en sedel med så många nollor att du knappt kan räkna dem, för att köpa en limpa bröd. Det är nästan komiskt, men för dem som levde i det, var det en mardröm. Värdet av pengar blev så devalverat att människor behövde sätta sin tro på något annat. I Ungern slutade man till slut använda pengö och övergick till forint, och med det stabiliserades ekonomin.

Vad driver egentligen inflationen?

Men vad är det som driver inflationen? Varför går vi från att köpa kaffe för ett par mynt till att behöva skottkärnor för att handla basvaror? Det finns flera faktorer, men den vanligaste boven är kanske en överdriven mängd pengar i cirkulation. När centralbanker trycker mer pengar än vad som behövs i ekonomin, tappar dessa pengar sitt värde. Föreställ dig att du är på en marknad där alla har tusen äpplen att sälja, men det finns bara en köpare. Vad händer med priset på äpplen? De faller, eftersom de är för många. Det samma händer med pengar – när det finns för mycket av det, sjunker dess värde.

En annan orsak är kostnadsdriven inflation, där det blir dyrare att producera varor och tjänster. När råvarupriser, löner, och andra produktionskostnader stiger, överförs dessa kostnader till konsumenten, vilket driver upp priserna. Och som vi alla vet, när priserna går upp, och lönerna inte följer med i samma takt, börjar vi alla känna av det i plånboken.

Skottkärrelogistik och vardagsliv

Nu är jag tillbaka vid min dörr, redo att gå ut för den där

koppen kaffe. Skottkärnan står redo, fylld med pengar som är så gott som värdelösa om jag väntar för länge. Jag tänker tillbaka på historierna om Tyskland på 1920-talet, där barnen lekte med buntar av pengar som om det var lego. Eller hur familjer tände eld i sina spisar med sedlar eftersom ved var dyrare än pengar.

Men vad är egentligen värde? Det är kanske inte kaffet eller pengarna, utan förmågan att kunna lita på att ens pengar fortfarande har samma värde imorgon som de har idag. Och där, mina kära läsare, ligger kanske den största utmaningen för alla ekonomier – att upprätthålla förtroendet för valutan. För när den förloras, står vi alla där med våra skottkärnor, redo att handla – men med plånböcker som känns tommare än någonsin.

Så, med detta i åtanke, ska jag traska ner till kaféet. Och medan jag njuter av min kopp kaffe, ska jag reflektera över värdet av pengar, både historiskt och i mitt eget liv. För oavsett hur mycket inflationen stiger, finns det en sak som alltid behåller sitt värde – en bra berättelse att dela med vänner, kanske över en kopp kaffe, eller två, om jag har råd.

*Bilden ovan visar sedlar med det sammanlagda värdet 150.010.850.000 dollar. Skulle man ha de här och om det vorde amerikanska dollar, well, I would be a rich man!
Men tyvärr är dessa dollar från Zimbabwe*

Den sedel som har det största nominella värdet någonsin, en ungersk sedel från 1946, med det nominella värdet 10 + 19 nollor pengö. Bild från Wikipedia Commons, public domain.

BOK

Återupptäckt klassiker ger ny syn på dagens samhälle

Wasa Dagblad har översatt "1984" till svenska och boken kan läsas på tidningens hemsida: www.vpress.ovh

I en tid präglad av digital övervakning och sociala mediers inflytande har George Orwells roman "1984" fått en ny aktualitet. Trots att boken skrevs 1948, långt före internet och smartphones, är dess skildring av ett totalitärt samhälle skrämmande relevant.

Romanen, som utspelar sig i en dystopisk framtid, beskriver ett samhälle där staten kontrollerar varje aspekt av medborgarnas liv. Genom avancerad övervakning och manipulation av information upprätthåller regimen sin makt och skapar en atmosfär av rädsla och misstänksamhet.

"Det är fascinerande hur pricksäker Orwell var i sin beskrivning av ett övervakningssamhälle", säger en känd litteraturkritiker "Även om tekniken har utvecklats enormt sedan 1948, är de underliggande mekanismerna för kontroll och manipulation fortfarande desamma."

I "1984" använder staten "teleskärmar" för att

övervaka medborgarna dygnet runt. I dagens samhälle har vi övervakningskameror, internetspårning och ansiktsgenkänning. Även om dessa tekniker ofta motiveras med säkerhetsargument, väcker de frågor om integritet och medborgerliga friheter.

Orwell skildrar också hur staten använder "nyspråk" för att begränsa medborgarnas tankeförmåga och kontrollera deras verklighetsuppfattning. Genom att eliminera ord som uttrycker opposition och kritik, skapar regimen ett språk som gör det omöjligt att tänka "icke-auktoritära" tankar.

"Det är en skrämmande tanke att språket kan användas som ett verktyg för kontroll. I dagens samhälle ser vi hur politiker och medier använder 'spin' och 'fake news' för att manipulera opinionen. Orwells nyspråk är kanske inte så långt ifrån vår egen verklighet."

"1984" är inte bara en varning för totalitarism, utan också en påminnelse om vikten av att värna om yttrandefrihet, integritet och kritiskt tänkande. I en tid då dessa värden utmanas, är Orwells roman mer aktuell än någonsin.

George Orwell (1903 - 1950). Wikimedia Commons

Man kan rekommendera alla att läsa '1984'. Det är en bok som får

en att tänka till om vår egen tid och de utmaningar vi står inför.

KÄRLEK

KÄRLEK

Det finns fyra typer av romantisk kärlek

En banbrytande studie publicerad i Personality and Individual Differences har avslöjat en sensationell sanning: romantisk kärlek är inte en monolitisk upplevelse. Istället manifesterar den sig i fyra distinkta, och ibland vilt kontrasterande, former. Forskare, med hjälp av data från 2022 års Romantic Love Survey, analyserade noggrant 809 unga vuxna med partner och avslöjade ett häpnadsväckande kärlekslandskap som kännetecknas av olika grader av intensitet, besatthet, engagemang och sexuell frekvens.

De milda romantikerna: Denna grupp, som består av 20 % av deltagarna, representerar det tystaste uttrycket för kärlek. De uppvisar de lägsta nivåerna av intensitet, besatthet, engagemang och sexuell aktivitet. De är ofta män och heterosexuella, de dejtar ofta men är inte sambos. Deras kärlekshistorier kännetecknas av ett högre antal tidigare relationer,

kortare varaktigheter av nuvarande kärlek och en lägre uppfattning om ömsesidig tillgivenhet. Intressant nog rapporterar de den lägsta hälsan och funktionen och den högsta frekvensen av ASD-diagnoser, vilket tyder på en potentiell koppling mellan neurodiversitet och en mindre intensiv upplevelse av romantisk kärlek. De är också benägna att ta risker som vårdslös körning och droganvändning.

De moderata romantikerna: Den största gruppen, som representerar 41% av deltagarna, dessa individer definieras av sin "oansenliga" upplevelse av kärlek. De uppvisar genomsnittliga nivåer av intensitet och besatthet, med relativt högt engagemang och måttlig sexuell aktivitet. De är främst män, men är de som är minst benägna att få barn och kännetecknas av sitt självförtroende och brist på rapporterade känslomässiga ytterligheter. De är de "vardagliga" älskarna, nöjda och balanserade.

De libidinösa romantiker-

na: Denna passionerade, men ändå lilla, grupp (10%) definieras av en omätlig sexuell aptit, i genomsnitt häpnadsväckande 10 sexuella möten per vecka. De upplever hög intensitet, besatthet och engagemang, i kombination med en anmärkningsvärd nivå av öppenhet och rapporterat välbefinnande. De lever ofta i engagerade relationer, men inte samboförhållanden, och rapporterar den högsta användningen av SSRI-preparat. Deras liv präglas av hög energi, en önskan att resa och en förkärlek för att spendera. Denna grupp förkroppsligar arketyperna "kärlek som ren eld".

De intensiva romantikerna: Denna grupp, som utgör 29 % av deltagarna, representerar toppen av romantisk kärlek. De uppvisar den högsta intensiteten, besattheten och engagemang, med en hög, men inte extrem, frekvens av sex. De är övervägande kvinnor och rapporterar den högsta tillfredsställelsen i förhållandet och de lägsta frekvenserna

av ASD. Deras kärlekshistorier börjar ofta före själva förhållandet, och de uppvisar den största skillnaden mellan deras upplevda jag och partners partnervärde. Dessa personer är mycket trevliga, samvetsgranna och rapporterar en rad positiva psykologiska egenskaper, inklusive sällskaplighet, planering och ett allmänt förhöjt humör. De är de sanna "kärleksmissbrukarna", nedsänkta i de spännande höjdpunkterna av romantisk kontakt.

Denna studie krossar illusionen av en enda romantisk upplevelse och avslöjar ett spektrum av kärlek som varierar dramatiskt baserat på individuella egenskaper och relationsdynamik. Den ger en fascinerande inblick i de olika sätt som människor upplever en av de mest kraftfulla känslorna, och erbjuder en rik gobeläng av kärlekshistorier och en djup förståelse för det mänskliga hjärtat.

Detta är en open access-artikel under CC BY-licensen (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>)

RUSSIAN WAR AGAINST UKRAINE

Sanctions Must Stay In Place for as Long as the Aggression and Occupation Continue – Speech by the President

27 March, 2025

Dear friends!

I'm glad to see you all and grateful for your support of Ukraine and Ukrainians. Emmanuel, thanks again for hosting us here in France – and more broadly, for your commitment to this working format. Keir, I also want to thank you

personally for your dedication and for the important meetings you've led in the UK – your support really matters.

First – let's talk about the situation right now.

As you all can see, the war is still going – and it's only happening because of Russia. Their position

is simple – keep the war going, keep attacking, and delay diplomacy. Right now, there are U.S. proposals on the table – including one for a full and unconditional ceasefire. We agreed to it. But of course, Russia rejected it and threw in a bunch of nonsense conditions nobody asked for.

Same with the idea of a ceasefire in the Black Sea – Russia is trying to push their own conditions onto our partners, but those conditions are unrealistic. Lifting sanctions on Russia right now would be a disaster for diplomacy.

Sanctions are one of the few real tools the world has to pressure Russia into serious talks. What else is out there, apart from sanctions? If sanctions are weakened and Russia breaks the deal, bringing sanctions back will be incredibly slow and difficult. And by then, many will simply stop believing that sanctions actually work.

Russia breaks its promises way too often – we can't take steps toward them unless they really change. Sanctions must stay in place for as long as the aggression and occupation continue. I'm asking all of you to stay firm and to work with our other partners to keep the pressure on Russia.

At the same time, we need continued support for our defense and resilience. That's why all concrete decisions to support Ukraine are so important – both at the national level, like your national support

packages, and through joint defense and financial initiatives especially at the EU level. Please continue backing these efforts, in line with our shared interests.

Every single day in Ukraine means Russian bombs, drones, constant missile threats. The situation on the front line is still very tough. Stabilization on the front is a solid base for diplomacy. We've managed to make things more stable in the Donetsk region, and we're continuing operations in Russia's Kursk region to protect our eastern areas. According to our intelligence, Russia is getting ready for new offensives against the Sumy, Kharkiv, and Zaporizhzhia regions. They're dragging out the talks and trying to get the U.S. stuck in endless, pointless discussions about fake "conditions" just to buy time and then try to grab more land. Putin wants to negotiate over

territory from a stronger position. He's thinking only about war. So our job – all of us – is defense in the broadest sense of the word. That means keeping military aid going, but also, we need investments, more joint projects, more co-production, more localization, all aimed at scaling up and developing our defense production – from shells to drones and missiles. Europe needs everything it can to defend itself. Let's talk today about which defense directions in terms of support and production are the most useful. It's 5 billion euros for artillery shells to ensure our defense this year. And this funding must be found now. Also, air defense systems and missiles. Next is our domestic production. There are things you can produce in your countries, and there are things we can localize in Ukraine. In Ukraine, our defense industry is underfunded by around 20 billion euros.

We believe this gap can be closed using Russian assets. And it must be done.

Second point.

We need clear, operational decisions – and a shared vision for the future security system. It's obvious that the strength and size of the Ukrainian army will always be a key guarantee of our security. So we need to build everything around that – our Defense Forces, their equipment, their technology, their effectiveness – this is the foundation. And on top of that, we need to figure out how our partners' forces will operate on Ukrainian land, in our skies, and at sea. Our coalition of willing and capable partners is already working – politically and militarily. I'm thankful to France, the UK, and everyone involved for their sincere commitment to helping us build lasting security. And now – during this meeting

– in the upcoming military talks, and in all our discussions here in Europe and with other partners including the U.S. we need to answer some very specific questions:

Which countries will be involved on the ground, in the sky, and at sea in Ukraine?

Where exactly will these forces be located?

What will the numbers and structure of these forces look like?

What will their response procedures look like if there's a threat?

And when will our coalition actually deploy forces in Ukraine – when a cease-fire begins or once the war is fully over and a settlement is reached?

We need one clear plan – one that we all agree on and start implementing, based on the options and plans that have already been discussed with you and are available to you. We want to invite a small group of people – your representatives – to Ukraine to develop this plan together.

Thanks again to all of you for your support.

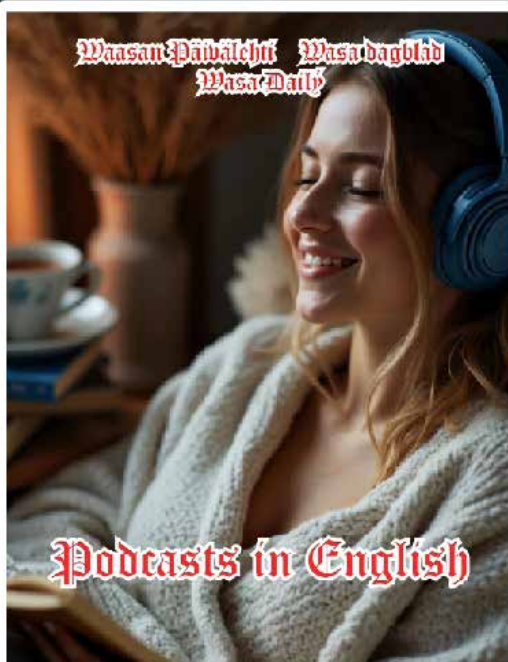
Glory to Ukraine!

License: Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International. The use of any materials posted on the website is permitted provided you link to www.president.gov.ua regardless of full or partial use of materials.

AI

AI-genererade poddar: En ny era för ljudinnehåll med NotebookLM

20 vardagliga förkortningar du behöver känna till (och kanske några du knappast behöver)

**Podcast in English:
Russian disinformation**
<https://vpress.ovh/podcasts.htm>

I den snabbt föränderliga världen av digitala medier fortsätter artificiell intelligens (AI) att tänja på gränserna och omforma branscher samt omdefiniera kreativa processer. En av de mest banbrytande utvecklingarna är Googles NotebookLM, en avancerad språkteknologi med potential att revolutionera podstavärlden.

Med sin förmåga att skapa ljudinnehåll av mänsklig kvalitet öppnar NotebookLM upp nya och spännande möjligheter inom AI-drivna berättelser, utbildning och underhållning.

Framväxten av AI-genererade poddar

Podcastbranschen växer i en rasande takt, och innehållsskapare samt medie företag letar ständigt efter innovativa verktyg för att effektivisera produktionen och stärka kreativiteten. NotebookLM, som först fick uppmärksamhet för sin förmåga att generera hög-

kvalitativa texter, har nu tagit steget in i ljudinnehållet. Denna banbrytande teknik kan producera poddar som är nästan omöjliga att skilja från de som skapats av mänskliga programledare, vilket skapar nya möjligheter för framtiden.

Det som gör NotebookLM-genererade poddar så attraktiva är flera unika funktioner som skiljer dem från traditionella poddar:

Naturligt ljudande röst: NotebookLM kan generera ljudinnehåll med en röst som efterliknar den naturliga rytmen och tonen i mänskligt tal. Detta gör att lyssnaren får en smidig upplevelse där det är svårt att avgöra om podden är AI-genererad.

Mångsidiga ämnen: Oavsett om det handlar om nyheter, aktuella händelser eller lättsamma berättelser, kan NotebookLM hantera en mängd olika ämnen. Dess flexibilitet gör det till ett idealiskt verktyg för innehållsskapare som vill utforska olika genrer utan tidskrävande produktion.

Förkortningar finns överallt nuförtiden. Från sms-akronymer till teknisk jargong, de praktiska kombinationerna på 3 bokstäver (och ibland längre) kan vara förvirrande om du inte är insatt. Men frukta inte, andra förkortningsäventyrare! Den här artikeln kommer att utrusta dig med kunskapen att dechiffrera 20 av de vanligaste förkortningarna du kommer att stöta på i vardagen.

LOL: Laughing Out Loud, Lots of Laugh, ljudligt skarr, mycket skratt (Den här kan redan vara en klassiker för många!)

BRB: Be Right Back (Perfekt för en snabb toalettpaus under en pratstund)

OMG: Oh My God, »Herre Gud!« (Uttrycker förvåning eller starka känslor)

IMHO: In my humble opinion, I min ödmjuka åsikt (Ett sätt att inleda din åsikt artig)

** ASAP:** Så snart som möjligt (Tänder en eld under någon... snyggt)

FYI: For Your Information, För din information (En heads-up för någon)

ETA: Estimated time of arrival, Beräknad an-

komstid (Låter dig veta när du kan förvänta dig någon)

OSA: Vänligen svara (formell begäran om svar på en inbjudan)

PDF: Portable Document Format (Ett vanligt filformat för dokument)

JPG: Joint Photographic Experts Group (Ett populärt bildformat)

GIF: Graphics Interchange Format (Ett annat bildformat, känt för animationer)

TIFF: Tagged Image File Format (används för bilder av hög kvalitet)

WWW: World Wide Web (Grunden till det internet vi känner till)

HTTP: Hypertext Transfer Protocol (Språket som webbsidor använder för att prata)

GPS: Global Positioning System (Hjälper dig att navigera i världen)

Bankomat: Uttagsautomat (din vänliga lokala bankomat)

DIY: Gör det själv (för de händiga människorna där ute)

VIP: Mycket viktig person (Någon som får specialbehandling)

TBA: Kommer att meddelas (Håll ögonen öppna för mer information)

TBD: Att vara bestämd (Vi håller fortfarande på att ta reda på saker)

Det här är bara ett

smakprov på förkortningsvärlden, men med dessa 20 under bältet är du på god väg att dechiffrera det vardagliga språket, från avslappnade texter till tekniska dokument. Så nästa gång du ser en förkortning som får dig att klla dig i huvudet, kom ihåg den här listan och fortsätt att utforska den underbara världen av stenografisk kommunikation!

Wasa Dagblad

En modern tidning med en layout med drag av 1870-talets press. På den tiden hade tidningar bara 4-8 sidor. Mycket text, men inga bilder alls, så det är mycket att läsa på några sidor.

Tidningen innehåller citat från gamla dagstidningar hämtade från Riksarkivet (digi.kansalliskirjasto.fi). GPT3, Gemini, Aria och Monica gör en del av det rutinmässiga redigeringsarbetet, t.ex. översättning, korrekturläsning och skrivande av korta notiser. Alla texter har granskats av journalister och redaktionen ansvarar för texternas innehåll.

Wasa Dagblad är en publikation av dagstidningstyp som än så länge utkommer på söndagsmorgnar. Men vårt mål är att den ska komma ut varje morgon i framtiden.

Tidningen finns tillgänglig gratis på nätet.

Läsarnas texter är välkomna!

Tidningen är lokalt ägd och kommer att fortsätta att vara det.

Chefredaktör är Hans Björknäs.

Redaktion: Wasa Dagblad, Skolhusgatan 37 B 7, 65100 Wasa, tel. +358-40-5462455.

Redaktionen i Helsingfors: Wasa Dagblad, Andra linjen 9 B 36, 00530 Helsingfors. Telefon +358-40-5462455. Annonser kan sändas via e-post i jpg-format, ta gärna kontakt med redaktionen. .

E-post: wasadagblad@gmail.com

HOROSKOP FÖR APRIL 2025

Aprilhoroskop – Stjärnorna snackar strunt (och lite san- ning)

□ Väduren (21/3–19/4)
Du är full av energi och initiativ, men försök att inte starta bråk med kaf-femaskinen – den vinner alltid.

□ Oxen (20/4–20/5)
Ditt tålmod testas i april. Kanske är det dags att inse att köerna i mat-affären inte försvinner om du suckar högt?

□ Tvillingarna (21/5–20/6)
Du har tusen idéer och noll tid att genomföra dem. Prova att avsluta en sak innan du börjar nästa – eller bara njut av kaoset!

□ Kräftan (21/6–22/7)
April kan kännas känslösam, men kom ihåg: Ingen förväntar sig att du ska lösa hela världens problem... bara dina

egna.

□ Lejonet (23/7–22/8)
Du älskar att stå i centrum, men kanske borde du låta någon annan berätta ett skämt vid fikabordet? Bara den här gången.

□ Jungfrun (23/8–22/9)
Du har en plan, en backup-plan och en plan för när backup-planen misslyckas. Slappna av lite – det värsta som kan hända är... egentligen ingenting.

□ Vågen (23/9–22/10)
Beslutsångest når sin topp. Om du funderar i över en timme på vilken takeout du ska beställa, ta det bara som ett tecken på att laga mat själv. Eller inte.

□ Skorpionen (23/10–21/11)
Din magnetiska dragningskraft är starkare än vanligt. Använd den klokt – eller riskera att bli den där personen som aldrig kan lämna en fest i tid.

□ Skytten (22/11–21/12)
Du är sugen på äventyr, men kanske borde du

börja smått? Typ att gå en annan väg till jobbet istället för att spontanboka en enkelbiljett till Mongoliet.

□ Stenbocken (22/12–19/1)
Ditt hårda arbete börjar löna sig! Snart kan du unna dig något stort – kanske till och med en dyr kaffe utan att få skuld känslor.

□ Vattumannen (20/1–18/2)
Dina idéer är briljanta, men inte alla är redo för dem. Vänta lite med att föreslå att alla möten ersätts med memes.

□ Fiskarna (19/2–20/3)
Du dagdrömmer mer än vanligt. Det är charmigt – så länge du inte glömmmer att kliva av bussen vid rätt hållplats.

□ Stjärnorna viskar – men du gör som du vill ändå! □

HUMOR FÖR ETT- HUNDRA ÅR SEDAN

DEN FÖRSTA KÄRLEKEN

Han: Ack, den första kärleken är ljuv! Den är ändå den bästa, inte sant, Berta? Hon: —Ja ... men jag tycker också så förfärligt mycket om dig. August!

LYCKLIG FILMSTJÄRNA

Han: Är ni lycklig i ert äktenskap? Filmdivan: Ja, jag tror det, men jag ska be min pressa-gent ta reda på det för säkerhets skull.

TÄNDER

Det är konstigt med hustru min. Ju fler tänder hon mister, ju mer bitande blir hon.

MASSOR MED HATTAR

Kunden: Är det sant att ni har fått in 1,500 nya hattar från Paris? Biträdet: Javisst! Kunden: Åh, så förtjusande. Jag måste genast prova dem!

ETT SMUTSIGT DJUR

Lärrinnan: Nu är det bara ett djur kvar, som du inte räknat upp. Det har borstigt hår, avskyr tvätt och renlighet och tycker om att rota i jorden. Vad är det för ett djur, lille Tomas? Tomas: Det det är jag

FÖR SÄKERHETS SKULL.

Hon (då hennes förlovade om-talat, att han skall begiva sig ut på en resa omkring jorden): Skall du nu också vara mig trogen, då du reser så långt bort, Henrik? Lova mig, att du skall skriva till mig från varenda stad, du besöker!

Han: Är det din kärlek, som kommer dig att framställa denna önskan, Ada? Svär på, att du verkligen älskar mig, och att det inte är för att få frimärken till din samling, som du vill hava brev från varje stad och varje land, jag besöker!

ORSAKEN.

Kunden: Jag ville gärna ha en fullkomligt ljudlös slättermaskin. Köpmannen: Det är sällan, att folk nu för tiden visar sina medmänniskor så mycket hänsyn, att de inte vilja störa dem

med sitt buller.

Kunden: Vad mig angår, så är det alldeles nödvändigt, ty om jag inte stiger tidigt upp på morgonen och slår gräset, utan att mina grannar höra det, blir jag nödsakad att låna ut maskinen minst sju gånger, innan jag själv får lov att använda den.

NYFIKEN.

Fadern; Vad gör du, Fredrik? Fredrik; Jag står här framför spegeln pappa. Jag ville så gärna veta, huru jag såge ut, om jag vore en tvilling.

AFFÄRSMAN

HERREN: Du är en ärlig gosse, men pengarna som jag tappade, var en femhundramarks-sedel. GOSSEN: Ja visst, det var en femhundramarkssedel, men jag växlade den för det fall att ni vil-

Veckans astronomiska bild:

Euclid's view of the Horsehead Nebula ESA25170866.jpg

Euclid shows us a spectacularly panoramic and detailed view of the Horsehead Nebula, also known as Barnard 33 and part of the constellation Orion.

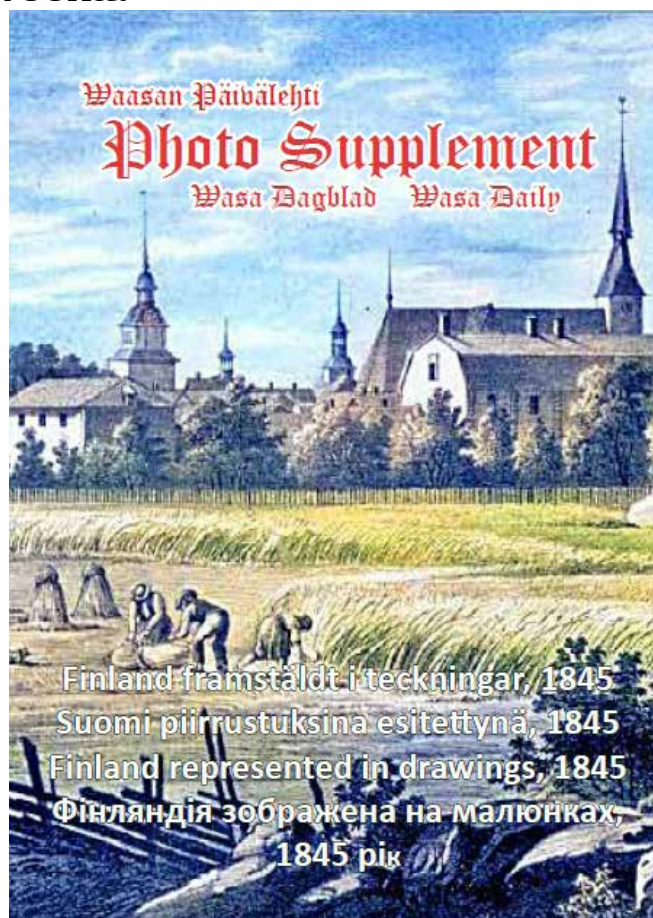
At approximately 1375 light-years away, the Horsehead – visible as a dark cloud shaped like a horse's head – is the closest giant star-forming region to Earth. It sits just to the south of star Alnilak, the easternmost of Orion's famous three-star belt, and is part of the vast Orion molecular cloud.

Many other telescopes have taken images of the Horsehead Nebula, but none of them are able to create such a sharp and wide view as Euclid can with just one observation. Euclid captured this image of the Horsehead in about one hour, which showcases the mission's ability to very quickly image an unprecedented area of the sky in high detail.

ESA/Euclid/Euclid Consortium/NASA image processing by J.-C. Cuillandre (CEA Paris-Saclay) G. Anselmi

Creative Commons Attribution-Share Alike 3.0 Igo

Nästa vecka:

Från läsarna

Vi tar väldigt gärna emot inlägg från våra läsare. Kommentarer, historier, minnen, debatt, nyheter från hemorten. Sannolikt kommer detta att vara den viktigaste delen i denna vår tidning. Men utrymmet är ju begränsat, så skriv gärna rätt så kort! Säsänd gärna inlägg till: wasadagblad@gmail.com

Annonsera i WD

Det kan ha ett visst PR-värde att vara bland de första som annonserar i denna historiska och hypermodärna dagstidning. Sänd annonser till wasadagblad@gmail.com som jpg, tiff eller png,

WASA DAGBLAD

wasadagblad@gmail.com